

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Інститут заочного та дистанційного навчання
Кафедра конституційного права та прав людини

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

для здобуття ступеня вищої освіти магістра

на тему: «Правова політика у сфері правоохоронної діяльності»

Виконав: здобувач 2 МПУА курсу 3 групи
спеціальність 281 «Публічне управління та
адміністрування»

Гамалій Максим Володимирович

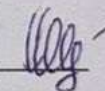
Індивідуальний навчальний план № 24-16 1.6 МПУА

Мобільний телефон: +3800687399989

Науковий керівник:

професор кафедри конституційного права
та прав людини

доктор юридичних наук, професор

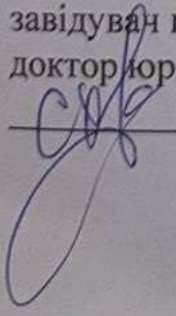
Осауленко Андрій Олександрович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

« 15 » 12 20 25 р., протокол № ____

завідувач кафедри конституційного права та прав людини

доктор юридичних наук, доцент

 Сергій ХАЛЮК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У	
СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Основні напрями та методологічні засади дослідження правової політики в Україні та світі	6
1.2. Нормативно-правові засади формування, розвитку та реалізації правової політики України.....	24
1.3. Концептуалізація правової політики у сфері правоохоронної діяльності: теоретико-правовий підхід.....	38
Висновки до розділу.....	44
РОЗДІЛ ІІ. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ	
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	46
2.1. Концептуальні засади модернізації правоохоронної системи.....	46
2.2. Напрямки вдосконалення правової політики у правоохоронній сфері....	54
2.3. Механізми реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності в сучасній Україні.....	59
Висновки до розділу.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку української державності характеризується глибокими трансформаційними процесами у політичній, правовій, соціальній та безпековій сферах. Особливої актуальності в цих умовах набуває дослідження правової політики у сфері правоохоронної діяльності, оскільки саме вона забезпечує реалізацію однієї з ключових функцій держави – охорону прав і свобод людини, підтримання публічного порядку, протидію кримінальним загрозам і збереження національної безпеки. У період повномасштабної війни, зростання кіберзагроз, активізації організованої та корупційної злочинності, модернізація правоохоронної системи стає не просто пріоритетом, а й необхідною умовою стабільності та подальшого розвитку країни. Саме тому тема удосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності є своєчасною, суспільно значущою та має вагоме практичне значення.

Правова політика як інструмент державного управління визначає стратегічні орієнтири розвитку правоохоронних органів, формує нормативно-правове підґрунтя їхнього функціонування, забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів сектору безпеки й оборони. Водночас у національній правовій системі залишається низка невирішених питань: нечіткість дефініцій базових понять, фрагментарність законодавства, відсутність єдиних критеріїв формування правоохоронної політики, недостатня інтегрованість європейських стандартів, обмежена взаємодія між інституціями та брак стратегічного планування. Це зумовлює необхідність наукового аналізу теоретичних і практичних аспектів правової політики у правоохоронній сфері та формування цілісного бачення її модернізації.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності правової політики у сфері правоохоронної діяльності, виявленні проблем її формування й реалізації, а також у розробленні напрямів та механізмів її вдосконалення в умовах сучасних викликів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі *завдання*:

- проаналізувати основні напрями та методологічні підходи до дослідження правової політики в Україні та світі;
- охарактеризувати нормативно-правові засади формування, розвитку та реалізації правової політики України у сфері правоохоронної діяльності;
- визначити концептуальні підходи до правової політики у правоохоронній сфері;
- дослідити сучасний стан та проблеми функціонування правоохоронної системи України;
- виокремити ключові напрями модернізації правової політики у сфері правоохоронної діяльності з урахуванням міжнародних стандартів та безпекових викликів;
- обґрунтувати механізми реалізації державної політики у правоохоронній сфері в умовах воєнного стану та подальшої відбудови;

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері формування, розвитку й реалізації правової політики у сфері правоохоронної діяльності.

Предмет дослідження – правова політика держави у сфері правоохоронної діяльності.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на системному, структурно-функціональному, порівняльно-правовому та інституціональному підходах. У роботі застосовано методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, логічного узагальнення, контент-аналізу нормативно-правових актів, метод порівняння міжнародних стандартів у сфері діяльності правоохоронних органів, а також елементи прогностичного та моделювального підходів.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для:

- удосконалення законодавства, що регулює діяльність правоохоронних органів;
- покращення механізмів формування та реалізації державної політики у правоохоронній сфері;

- розроблення стратегічних програм розвитку й модернізації правоохоронної системи;
- підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони;
- запровадження нових підходів до професійної підготовки кадрів у правоохоронній сфері;
- гармонізації української правоохоронної політики з європейськими стандартами.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи: кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 113 найменувань. Основний зміст роботи викладений на 67 сторінках. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Основні напрями та методологічні засади дослідження правової політики в Україні та світі

Проаналізувавши історичні підходи до формування політики права, можна зазначити, що вона з самого початку розвивалася як інтелектуально складний та міждисциплінарний напрям юридичної науки. Уже в працях Б. Константа, який одним із перших застосував поняття «конституційна політика», простежується ідея про необхідність стратегічного впорядкування державної влади для запобігання політичному свавілля [1]. Подальший розвиток цієї сфери, як свідчать концепції Г. Радбруха, підтверджує, що політика права виникла як реакція на потребу узгодити реальне право з ідеалами справедливості та моральності [2].

Вагомий внесок у становлення політики права здійснив Л. І. Петражицький, який першим виокремив її як окрему наукову дисципліну. Його підхід, що включає визначення правового ідеалу, дослідження психологічних механізмів дії права та розроблення методології правових досліджень, фактично став теоретичною основою сучасного міждисциплінарного правознавства [3]. Ця концепція наперед передбачила сучасні тенденції розвитку поведінкової юриспруденції та правової соціології.

Своєю чергою Р. Дворкін підкреслював прогностичну функцію політики права, трактуючи її як інструмент науково обґрунтованого передбачення наслідків запровадження правових норм [4]. Це дозволяє розглядати політику права не лише як теоретичну сферу, а й як практичний механізм формування стратегічного курсу законодавчої діяльності. Позицію Дж. Фейнберга, який

визначав політику права як систему заходів, спрямованих на перехід від недосконалого правопорядку до бажаного ідеалу, також можна віднести до концепцій, що вказують на перетин правової теорії та практичної правотворчості [5].

Важливо також урахувати позиції сучасних дослідників, які підкреслюють, що головне призначення політики права полягає у виявленні норм, здатних відповідати новим суспільним потребам і уявленням про справедливість [6]. Політика права постає як форма свідомої творчої діяльності людини, що здійснюється в межах природного розвитку правової системи [7]. У цьому контексті вона виконує роль «містка» між філософськими ідеями та реальними законодавчими рішеннями.

Розглядаючи еволюцію підходів до розуміння політики права, можна помітити, що поступово вона перетворилася на багатовимірну інтелектуальну концепцію, яка поєднує в собі філософію права, соціологію, теорію держави та практичну правотворчість. Погляди М. Табіти [7] та Г. Д. Гурвіча [8] демонструють спільну спрямованість на визначення ціннісного змісту права та оцінку його дієвості в конкретному суспільному контексті. Обидва мислителі підкреслюють, що політика права повинна не просто описувати наявні норми, а надавати науково обґрунтовані орієнтири для їх розвитку.

У працях М. Табіти виразно простежується ідея про необхідність оцінювання кожної правової норми з позиції її реальної корисності та практичної доцільності. Такий підхід вимагає не лише аналізу нормативного змісту, а й розуміння того, як норма функціонує в суспільстві, які наслідки породжує та наскільки відповідає правовим очікуванням. Саме ця думка перегукується із сучасними методами правового прогнозування та оцінки регуляторного впливу.

Позиція Г. Д. Гурвіча базується на ціннісному вимірі політики права. Він наголошував, що правові ідеали мають співвідноситися з реальною правовою практикою, а оцінювання норм має здійснюватися з огляду на оптимальність їхніх наслідків для конкретної історичної доби. Цей підхід фактично передбачив сучасні методики оцінювання ефективності правового регулювання, а також

концепції правової інженерії, які широко застосовуються під час реформування національних правових систем.

Дискусія про самостійність політики права як науки триває й нині. Опоненти її автономного статусу [9] підкреслюють, що політика права використовує інструменти вже сформованих дисциплін – теорії права, соціології, психології, деонтології. Проте саме міждисциплінарність створює її особливу наукову цінність, адже дозволяє поєднувати різні підходи з метою формування комплексної моделі розвитку правової системи.

Сучасні дослідження підтверджують: політика права не може обмежуватися лише технічним аналізом законодавства. Її призначення – забезпечувати інтелектуальну основу для системного реформування правового порядку, створювати концептуальну рамку для взаємодії юриспруденції та державної політики. Завдяки цьому політика права постає не лише як теоретичний напрям, а як практичний інструмент модернізації правової реальності.

Поява концепції правової політики ознаменувала поновлення уваги наукової спільноти до питань правової аксіології та телеології – галузей, які тривалий час залишалися поза фокусом позитивістської методології. Вона сприяла переосмисленню філософії природного права, акцентуючи на необхідності осягнення її конструктивного потенціалу, зокрема ідеї критичного та творчого оновлення правових інститутів та механізмів регулювання соціальних відносин.

Загалом правову політику можна розглядати як першу систематичну спробу створити цілісну теоретичну модель цілей, принципів і засобів правових змін. Її поява не лише розширила горизонти правового мислення, а й стимулювала подальші наукові дослідження, маючи відчутний вплив на формування політичної орієнтації в юриспруденції. Уже в першій половині XX століття концепція правової політики починає охоплювати ширший спектр завдань: від філософсько-теоретичного аналізу до практичних аспектів реформування законодавства, включно з державними механізмами,

спрямованими на підвищення ефективності правового нагляду та удосконалення правозастосовної діяльності.

Водночас погляди ранніх теоретиків цього напрямку не позбавлені недоліків. Значна частина їхніх концепцій виявилася надто відірваною від реальної правотворчої практики, мала обмежений характер з огляду на специфічні соціально-політичні умови відповідної епохи й не цілком узгоджується із сучасними правовими тенденціями. Особливо це помітно на прикладі держави-агресора – Російської Федерації, де правові норми значною мірою залишаються декларативними, не знаходячи реального втілення в правозастосуванні [10, с. 127].

Важливо підкреслити, що саме в цей історичний період утверджується рання форма політичного підходу в юриспруденції, який знайшов своє відображення в концепції «правової політики». Цей підхід зумовив переорієнтацію правової думки: дослідників почало цікавити не лише позитивне право в його чинному вигляді, а й питання про те, яким має бути належний правовий порядок, яких цілей він повинен прагнути та якими засобами ці цілі можуть бути досягнуті. Одним із ключових наслідків цього зсуву стало прагнення розширити методологічні межі юридичних досліджень, що дозволило глибше осмислити цілі права, природу правових засобів та механізми впливу правових норм на соціальну динаміку.

Не менш значущим був і практичний вплив цієї концепції: поняття «правової політики» стало інтелектуальним орієнтиром для законодавців, визначаючи загальні напрямки соціально-правового розвитку держави, допомагаючи формувати більш цілісні та виважені підходи до правотворчості. Згодом дослідницький інтерес поступово перемістився від загальнотеоретичного осмислення цього явища до аналізу правової політики як окремого виду соціальної практики, що функціонує на стику державного управління, юриспруденції та суспільних потреб.

У цьому контексті цілком закономірною є позиція Г. Кельзена, який зазначав, що аналіз правової політики покликаний дати відповідь на питання про

те, «яким має бути право, або як воно має бути реалізоване» [11]. Такий підхід свідчить про поступове формування нормативно-ціннісної парадигми дослідження, яка залишається актуальною й у сучасних концепціях правового розвитку.

Аналіз наведених концепцій свідчить, що правова політика формується на перетині юридичної теорії, філософії права та практики державного управління. Вона не обмежується окремими нормотворчими моделями, а охоплює ширшу методологічну перспективу, яку науковці трактують як цілісний підхід до розвитку правової системи.

Огляд праць В. Вольфганга, В. Кубеса та Р. Циппеліуса демонструє, що в західноєвропейській правовій думці правова політика розуміється насамперед як інтелектуальний механізм адаптації правового порядку до соціальних змін. Її завдання полягає не лише у формуванні нових правових норм, а й у забезпеченні узгодженості всієї системи права з ціннісною структурою суспільства. Саме тому В. Вольфганг пов'язує правову політику із загальною правовою ідеологією, яку вчений розглядає як відображення суспільних цінностей у нормативному полі [12]. У цьому контексті правова політика постає як діяльність, що визначає не тільки напрям законодавчого розвитку, а й підґрунтя правового мислення держави.

Погляди В. Кубеса підсилюють тезу про динамічний характер правової політики. Дослідник підкреслює, що вона має діяти водночас на двох рівнях — інноваційному та системному: створювати нові юридичні конструкції та знаходити оптимальні рішення в межах чинного правового порядку. Така подвійність забезпечує спадкоємність правових змін та їхню відповідність історичним, політичним і міжнародним умовам [13]. Звідси випливає, що правова політика є інструментом раціонального розвитку права, який поєднує оновлення та стабільність правової системи.

Концепція Р. Циппеліуса доповнює ці підходи ще одним важливим виміром — тісним зв'язком правової політики з державною політикою. На думку науковця, правова політика має не лише правову, а й політичну природу,

оскільки ґрунтується на прогностичних і планових моделях державного управління. Саме через це вона виступає посередником між суто юридичними нормами та суспільно-політичними потребами [14].

Порівняння західних та радянських концепцій правової політики дає підстави стверджувати, що їхні підходи суттєво відрізнялись за методологічною природою. Західні дослідники розглядали правову політику як інструмент оптимізації правового регулювання, тоді як у радянській науці вона виконувала суто ідеологічну функцію, підпорядковуючи розвиток права політичним інтересам держави. Така політизована інтерпретація правової політики значно обмежувала її науковий потенціал та спотворювала її практичну суть [15].

Сучасні українські дослідники (зокрема, С. І. Захарцев) пропонують діяльнісний підхід, відповідно до якого правова політика розглядається як організована діяльність державних і суспільних суб'єктів, спрямована на створення умов для захисту прав і свобод людини [16]. Подібні позиції відображають тенденцію до гуманізації правової політики та орієнтації на права людини як базову цінність.

Більш комплексне визначення пропонується у працях, де правова політика описується як цілісна, науково обґрунтована, систематична діяльність держави та громадянського суспільства, спрямована на формування ефективного механізму правового регулювання [17]. У цьому підході правова політика набуває значення стратегії розвитку правової системи, яка охоплює питання законодавства, правозастосування, судового контролю та формування правової культури.

Інша концепція акцентує увагу на ціннісному та світоглядному змісті правової політики, підкреслюючи роль моральних та етичних засад у процесі правового регулювання. Таке трактування спирається на ідею, що право не може бути ефективним без внутрішньої узгодженості з цінностями суспільства та відповідності правової політики моральним орієнтирам [18].

Дослідники, починаючи від Ю. Ващука і закінчуючи представниками новітніх наукових шкіл, фактично однастайні в тому, що правова політика

виступає не просто прикладною діяльністю держави, а складним соціально-правовим феноменом, який поєднує нормативність, діяльнісність та ціннісність. Такий підхід дозволяє оцінювати правову політику не лише як комплекс організаційно-правових заходів, а як концептуальну модель розвитку правової системи, що визначає стратегічні орієнтири функціонування держави [19].

Позиція Ващука щодо системності правової політики є надзвичайно актуальною для умов сучасної правової держави. Якщо розглядати правову політику як системну дію, що базується на правових принципах та державному примусі, то вона автоматично набуває рис цілісного регулятивного механізму, здатного впливати на всі сфери суспільного життя. Саме системність забезпечує передбачуваність правового розвитку та узгодженість рішень державних органів у сфері законодавства й правозастосування [19, с. 67].

Концепція Отто Мінковича-Слободаника розширює межі правової політики, звертаючи увагу на її ідеологічно-програмний зміст. Таким чином, правова політика постає не лише як діяльність, а як комплекс правових ідей, концепцій та стратегій, що визначають напрями правового розвитку. Така інтерпретація підкреслює важливість наукової обґрунтованості правової політики й необхідність опори на доктрину, а не лише на політичну доцільність [20, с. 90].

У цьому контексті стає логічно зрозумілою і позиція М. Железняка, який пов'язує правову політику з національною політикою та розглядає її як інструмент реалізації політичних рішень держави. Його підхід акцентує на ролі правової політики у легітимації владних цілей і забезпеченні стабільності суспільного порядку. Однак важливим є й те, що правова політика виступає інтегративним чинником, здатним синтезувати багатоманітні суспільні інтереси та перетворювати їх у нормативні конструкції, що регулюють поведінку членів суспільства [21, с. 10].

Окрему увагу привертає концепція ефективності правової політики, висунута О. Бідей. Вона наголошує, що саме ефективність правової політики — у законодавстві, правозастосуванні, правоохоронній та адміністративній

діяльності — визначає реальну спроможність правової системи відповідати на актуальні суспільні виклики. Звідси випливає важлива закономірність: рівень ефективності правової політики є критерієм оцінки легітимності державних рішень і компетентності суб'єктів, що їх ухвалюють [22, с. 123]. Це дає можливість трактувати правову політику не лише як концепт, а як вимірюваний показник якості функціонування правової системи.

Погляди С. Гусарева та М. Клата доповнюють системну картину, наголошуючи на функціональному та ціннісному вимірі правової політики. Їхні концепції підкреслюють, що правова політика не може бути нейтральною: вона завжди реалізує певні соціальні ідеали — свободи, справедливості, правової рівності — і залежить від рівня розвитку правової культури суспільства [23; 24].

Особливої уваги заслуговує підхід О. Макєєвої, яка виділяє кілька форм прояву правової політики: нормотворення, правозастосування, доктрина, тлумачення права та правова освіта. Це дозволяє комплексно оцінити усю правову систему, оскільки ефективна правова політика не може обмежуватися лише законодавчою діяльністю чи вдосконаленням судової практики. Вона повинна включати формування правової культури та правової свідомості, без яких правове регулювання втрачає результативність [25, с. 47].

Узагальнюючи різні підходи, можна стверджувати, що правова політика постає як багатовимірне явище, що поєднує нормативність, ціннісність, діяльнісність, інституційність та комунікаційність. Вона є ключовим інструментом модернізації правової системи, відображає соціальні потреби, легітимує державні рішення, формує правовий порядок та визначає траєкторію правового розвитку. Саме цілісність і багатofакторність роблять правову політику невід'ємною складовою сучасної правової держави.

Позиція В. Селіванова, який акцентує на демократичній природі правової політики [26], є знаковою в контексті сучасних трансформаційних процесів. Справді, орієнтація на демократичні стандарти та правовий шлях розвитку визначає не лише методологію політики, а й її зміст, роблячи акцент на

узгодженості правових рішень із фундаментальними принципами свободи, гуманізму та соціального прогресу.

Водночас акцент Л. Музики на політико-правовій природі правової політики дозволяє розглядати її як інструмент, що поєднує владно-політичні рішення з нормативною системою [27]. Такий підхід підкреслює важливість контролю з боку державних органів, але водночас нагадує про необхідність дотримання правових принципів у публічному управлінні.

Досить змістовною є концепція В. Тернавської, яка наголошує на стратегічному характері правової політики та її зв'язку з інститутами громадянського суспільства [28]. Це дозволяє розглядати правову політику не лише як державну діяльність, а як форму суспільного діалогу, у якому громадські інститути виступають повноцінними суб'єктами формування правових стратегій.

Наукова позиція О. Рудневої та О. Ярмиша [29] доповнює уявлення про правову політику як процес взаємодії між державою та суспільством. Така взаємодія забезпечує формування цілей та засобів правового розвитку з урахуванням суспільних потреб, що гарантує більш гнучке та ефективне застосування правових механізмів.

Двошарове визначення правової політики, запропоноване Р. Алексі, демонструє важливість розмежування стратегічного та практичного рівнів правової діяльності [30]. Цей підхід дозволяє комплексно оцінювати правову політику як систему, що охоплює діяльність різних органів і водночас забезпечує механізми реалізації прав і свобод людини. Особливу цінність становить акцент ученого на соціальних зобов'язаннях держави, що свідчить про гуманітарну спрямованість сучасної правової політики.

Значущими є також погляди Н. Железняка, який підкреслює важливість соціальної спрямованості правової політики, зокрема необхідність підвищення правової свідомості та культури населення. Такий підхід корелює з позицією В. Селіванова, орієнтованою на людський вимір правової політики, який

передбачає пріоритет прав людини над формальними правовими конструкціями [30].

О. Мінкович-Слободанік, наголошуючи на фундаментальності правових норм як основи правової політики, слушно вказує на необхідність розмежування між динамічним аспектом політики та стабілізуючою функцією права [31]. Це співвідношення дозволяє підтримувати рівновагу між прагненням до реформ та збереженням правової стабільності.

Погляди М. Наума доповнюють розуміння правової політики в її змістовному вимірі. Учений акцентує, що визначення пріоритетів правової політики відіграє ключову роль для розвитку правової держави та громадянського суспільства [32]. Формування таких пріоритетів має базуватися на розумінні ролі права як фундаменту суспільного розвитку та інструменту досягнення політичної та правової стабільності.

Тому правова політика є складним та багатовимірним явищем, що охоплює як внутрішні правові процедури, так і соціальні аспекти, та становить ціннісно-ідеологічну систему. Її основні характеристики можна узагальнити наступним чином:

- заснована на законах, правових нормах та методах регулювання;
- право є одночасно об'єктом і засобом правової політики;
- вона реалізується переважно правовими засобами;
- охоплює сферу правової діяльності;
- за необхідності може бути доповнена примусовими заходами;
- має офіційні та публічні характеристики, що забезпечує її зв'язок з національною політикою;
- спрямована на регулювання взаємовідносин між окремими особами, групами та державними органами;
- втілюється через організаційно-правові форми.

Вказані характеристики, виокремлені О. Руднєвою та О. Ярмишем [29], фактично складають методологічний каркас правової політики, оскільки відображають як її змістовні, так і функціональні ознаки. Системність забезпечує

узгодженість правових рішень; центральність визначає рівень правової культури; прагматизм та практичність гарантують реальне втілення правових стратегій у суспільне життя; своєчасність дає можливість адаптувати правову політику до нових викликів; догматизм же забезпечує її правову впорядкованість і внутрішню логіку.

Таке багатовимірне бачення дозволяє розглядати правову політику як механізм формування довгострокових орієнтирів розвитку правової системи. У цьому контексті мета правової політики, яка полягає у побудові демократичної держави та підвищенні ефективності правового регулювання, займає ключове місце. Як слушно зазначає Н. Железняк, правова політика визначає рамкові умови для проведення національних реформ і є важливим чинником у процесі забезпечення правової стабільності й поступального соціального розвитку [33].

Погляди В. Шиянова логічно доповнюють цю позицію, акцентуючи, що правова політика не лише організовує правове життя, але й виконує функцію легітимації політичної стратегії держави. Це означає, що правова політика одночасно діє у двох площинах — юридичній та політичній — і забезпечує їхню взаємодію шляхом нормативного врегулювання суспільних процесів. Така двоєдність робить правову політику фундаментальним компонентом державотворення.

Водночас важливою є теза про те, що ефективність правової політики визначається не лише точністю поставлених цілей, але й якістю засобів їхнього досягнення. Реалізація правової політики потребує опори на дієву правову систему, яка здатна забезпечити баланс між приватними та публічними інтересами. Звідси випливає закономірність: ступінь ефективності правової політики прямо залежить від рівня демократизації держави, стабільності її правових інститутів і практики дотримання норм права.

Позиція О. Куципака є надзвичайно важливою для аналізу сучасної правової політики, оскільки вона робить акцент на зовнішніх умовах, без яких навіть найкращі правові стратегії не можуть бути реалізовані. Дослідник справедливо підкреслює, що легітимна влада, стабільна демократична система

та розвинена ринкова економіка створюють необхідне тло для ефективного впровадження правової політики. Це підкреслює, що правова політика є не лише внутрішньою державно-правовою діяльністю, а й складовою ширшого соціально-політичного контексту [34].

Узагальнюючи наведені концепції, можна стверджувати, що правова політика постає як динамічна система, що охоплює:

- стратегічне планування правового розвитку,
- формування цілей та засобів державної правотворчості,
- організацію правового життя та правопорядку,
- легітимацію політичних рішень,
- забезпечення ефективності правозастосування,
- формування правової свідомості та правової культури суспільства.

Аналіз наведених факторів дозволяє стверджувати, що правова політика формується під впливом широкого спектра соціальних умов, які виходять далеко за межі юридичного поля. Її ефективність залежить не лише від якості нормативної бази, а й від рівня розвитку економічного, культурного та інформаційного середовища. Як слушно зазначають дослідники [29], ці компоненти створюють необхідний контекст для реалізації правової політики, визначають межі можливих реформ та впливають на сприйняття правових змін суспільством.

Економічні чинники відіграють ключову роль, адже стабільність економічного розвитку, доступність ресурсів, рівень добробуту населення та ринкова динаміка формують матеріальну основу правової системи. В умовах економічної нестабільності або соціальної нерівності правова політика втрачає значну частину своєї ефективності, оскільки не має можливості опиратися на належні соціальні та економічні гарантії. Таким чином, між правовою політикою та економічною системою існує тісний взаємозв'язок, що визначає реалістичність і результативність правових реформ [29].

Не менш важливим є культурно-моральний компонент. Рівень правової культури, суспільні цінності, домінуючі моральні норми та правосвідомість

громадян визначають здатність суспільства адаптуватися до правових змін і підтримувати їх. За відсутності сформованої правової культури навіть найкращі правові моделі залишаються декларативними. Тому правова політика повинна враховувати ментальні особливості, традиції та соціально-психологічний стан суспільства.

У сучасних умовах особливого значення набувають інформаційні чинники. Ефективна комунікація, якісне правове інформування, доступність правових знань і функціонування правової освіти визначають здатність громадян усвідомлено реалізовувати свої права і виконувати юридичні обов'язки. Як зазначають дослідники [29], технічна та організаційна якість законодавчого процесу та процесу правозастосування безпосередньо впливає на ефективність правової політики, що робить інформаційно-комунікаційний ресурс одним із ключових у державному управлінні.

Фундаментальне значення мають і принципи правової політики, які слугують методологічним орієнтиром її реалізації. Вони формують нормативну рамку діяльності держави та громадянського суспільства у сфері правового регулювання. Динамічність принципів, про яку пише В. Тернавська [28], свідчить про те, що вони змінюються разом із трансформаціями суспільства та політико-правової системи. Таким чином, принципи правової політики не є догматичними — вони адаптуються до нових викликів, відображають сучасний стан держави та визначають траєкторію правового розвитку.

Значний внесок у дослідження принципів правової політики зробив Н. Железняк, який виокремив низку загальних і специфічних принципів, таких як легітимність, наукове обґрунтування, стабільність, гуманність, відкритість, справедливість та пріоритет прав людини [33]. Поєднання цих принципів створює комплексний методологічний фундамент правового реформування, що узгоджується з універсальними правовими стандартами й водночас враховує національні правові особливості.

Специфічні принципи, такі як реалізм, передбачливість, системність та відповідність міжнародним стандартам [35], набувають особливого значення в

умовах глобальних інтеграційних процесів. Принцип реалізму наголошує на необхідності кореляції між задекларованими цілями та реальними ресурсами держави. Принцип передбачення забезпечує адаптацію до майбутніх правових сценаріїв і запобігає неефективності законодавчих змін. Системність та послідовність сприяють забезпеченню цілісності правової політики та її інтегрованості у стратегічні державні рішення.

Правова політика має значний вплив на всі сфери суспільного життя та відіграє вирішальну роль у формуванні національних нормативно-правових баз та законодавчої діяльності [36, с. 30]. Ю. Ващук вказує, що правова політика – це національна політика, яка пронизує всі сфери національної діяльності та становить загальну національну політику [19, с. 67].

Водночас, правова політика – це не просто інструмент побудови правової держави. Її слід розглядати з різних точок зору, що призводить до різноманітних інтерпретацій її сутності. Вона може служити як інструмент побудови правової демократичної держави, як національна політика або як самостійний вид політики.

Тому тлумачення правової політики є багатограним, залежно від її контексту. Її слід аналізувати разом з іншими видами політики. Це багатшарова та багатогранна категорія з такими загальними характеристиками:

1. Цільова спрямованість – вона завжди базується на певному наборі цілей та концептуальних систем, що відображають ключові аспекти організації правового життя;
2. Раційність – правова політика базується на загальновизнаному правопорядку та відображає існуючу політичну систему держави;
3. Універсальне значення – вона формує соціальні умови, що забезпечують соціальну стабільність, гідне життя та вільний розвиток особистості, а також сприяє формуванню громадянського суспільства [37].

Отже, правова політика будує основу правового життя, формує стратегії та тактику розвитку соціального права, є формою реалізації національної політики, а також засобом легітимізації офіційної політичної лінії держави.

Стратегічно вона спрямована на вдосконалення правового механізму; стратегічно вона спрямована на оптимізацію використання правового механізму для сприяння розвитку всіх сфер суспільного життя.

Узагальнюючи методи дослідження різних вчених, можна виділити три основні напрямки інтерпретації правової політики:

1. Діяльнісний підхід – правова політика стосується науково обґрунтованої та послідовної діяльності, що здійснюється державними органами для побудови правових регуляторних механізмів;
2. Ідеологічний підхід – правова політика є синтезом низки концепцій, завдань, програм, заходів, принципів та цілей;
3. Політико-правовий підхід – правова політика є складовою та засобом реалізації національної політики.

О. Руднєва наголошує, що правова політика є формою національної політики, тому її основним «діючим агентом» є держава. Крім того, ефективна реалізація правової політики вимагає взаємодії всіх учасників, включаючи державні органи та представників громадянського суспільства [38 с. 133].

Отже, правова політика є засобом управління національними та соціальними процесами, що досягається через регулювання та правове нормування різних суспільних відносин. Іншими словами, правова політика забезпечує стандартизацію соціальних процесів шляхом формулювання правових норм. Правова політика узагальнює характеристики реалізації різних галузей та синтезує їх у правові норми, тим самим визначаючи напрямок розвитку національного права.

Для досліджень у правовій сфері вибір наукових методів дослідження має вирішальне значення, що забезпечує обґрунтованість, достовірність та наукову точність результатів дослідження. Історичний метод є ключовою методологією, яка допомагає нам реконструювати умови розвитку та форми певних явищ, простежити їх перехідну послідовність від одного історичного етапу до іншого та визначити їх сучасний стан. Без розуміння етапів формування та розвитку сучасної правової політики, а також того, що її сучасні характеристики є

спадщиною минулих історичних періодів, неможливо по-справжньому зрозуміти сутність, зміст, функцію та можливості сучасної правової політики.

Розглядаючи зазначені методи, можна дійти висновку, що формування правової політики є складним, багаторівневим процесом, який неможливо звести до однієї універсальної методики. Це зумовлено як природою правових явищ, так і багатогранністю соціально-політичних процесів, що впливають на правове регулювання. Використання історичного, ретроспективного, порівняльного, проспективного чи моделюючого підходів дає змогу охопити різні аспекти розвитку правової системи, однак потребує їх комплексного поєднання для отримання максимально точного та науково обґрунтованого результату. Саме тому методологічний інструментарій дослідження правової політики слід розглядати як цілісну систему, яка включає загальнонаукові, спеціально-юридичні та міждисциплінарні методи.

Важливість прогнозування, моделювання та планування як ключових етапів формування правової політики пояснюється тим, що право як соціальна система має випереджальний характер. Воно не лише реагує на наявні суспільні проблеми, а й повинно передбачати їх можливе виникнення. У цьому контексті історичні та спеціально-історичні методи відіграють роль не лише у реконструкції минулого, а й у виробленні механізмів запобігання правовим кризам у майбутньому. Системність прогнозування дозволяє суб'єктам правової політики наперед оцінювати ризики, визначати необхідні ресурси, передбачати наслідки альтернативних рішень і вибудовувати оптимальні шляхи реформування [39].

Сучасні умови розвитку правової системи вимагають від дослідника здатності до інтеграції різних підходів і методів. Зокрема, поєднання історичного аналізу з порівняльним правознавством дозволяє виявити не лише національні особливості правових трансформацій, а й закономірності, властиві різним правовим системам. Це, у свою чергу, дає змогу визначити можливість адаптації іноземного правового досвіду, прогнозувати наслідки реформ та уникати повторення помилок, виявлених у практиці інших держав.

Теза про відсутність універсального методу формування правової політики, яка міститься в дослідженнях сучасних науковців, підкреслює фундаментальну особливість правових явищ — їх змінність, динамічність та глибоку залежність від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Тому методологічна база правової політики повинна бути гнучкою, відкритою до доповнень і постійного удосконалення. Це забезпечує адаптивність правової системи та її здатність адекватно реагувати на виклики часу.

Особливу роль у формуванні наукового підґрунтя правової політики відіграє юридична доктрина. Згідно з позицією М.І. Максимова, доктрина є не лише джерелом правових ідей, але й системою стратегічних орієнтирів, що формують цілі та завдання правового розвитку [40]. Вона виконує функцію когнітивного «компасу», який допомагає державним органам і науковій спільноті прогнозувати довгострокові тенденції, визначати межі правових інновацій та забезпечувати відповідність реформ фундаментальним принципам права.

Аналіз наведених положень дає змогу стверджувати, що формування наукових засад правової політики неможливе без урахування політичного виміру суспільного життя. Правова політика постає не лише як юридичне явище, але й як політичний інструмент, що забезпечує зв'язок між концепціями державного управління, загальними цілями державної політики та їх юридичним оформленням. Такий міждисциплінарний характер підкреслює, що правова політика формується на перетині правознавства, політичної науки, соціології та державного управління.

Правова політика виконує роль своєрідного «містка» між політичними рішеннями та їх правовою реалізацією. Оскільки державна політика не може існувати поза правовими рамками, саме правова політика визначає, яким чином політичні цілі мають бути інституціоналізовані у формі законодавчих актів, нормативних документів чи правозастосовчих практик. Через це вона виступає механізмом юридичної легітимації державних рішень і політичного курсу влади,

забезпечуючи їх відповідність конституційним цінностям, принципу верховенства права та структурі правової системи.

Важливо відзначити, що правова політика не обмежується лише діяльністю держави. У сучасному демократичному суспільстві вона формується також під впливом громадянського суспільства, експертного середовища, наукових інституцій, професійних спільнот та інших соціальних груп. Їх участь надає правовій політиці багатовимірності, забезпечуючи її демократичний та інклюзивний характер, що відповідає концепції «учасницького врядування». Саме тому правова політика здатна відображати різні інтереси та суспільні очікування, перетворюючи їх на правові норми та правові механізми.

Науково обґрунтована правова політика має стратегічний характер: вона формує довгострокове бачення розвитку правової системи, визначає пріоритети реформ, забезпечує несуперечливість та послідовність правового регулювання. Як слушно зазначає М.І. Максимов, юридична доктрина, яка становить основу наукового формування правової політики, містить стратегічні орієнтири, здатні спрямовувати розвиток держави та права [40]. Це означає, що доктрина виступає не лише теоретичною конструкцією, але й практичним інструментом — інтелектуальним підґрунтям для модернізації правових інститутів та впровадження реформ.

Сучасна наука справді стикається з проблемою нечіткості меж правової політики. Це пов'язано з тим, що правова політика охоплює одночасно і правотворчу, і правозастосовчу, і правоінтерпретаційну діяльність; вона включає стратегічне планування, організацію, реалізацію, контроль та оцінку ефективності правового регулювання. Така багатогранність вимагає широкого й комплексного підходу до її визначення.

У цьому контексті доцільним є підхід, який ви запропонували: правова політика має розглядатися як широке соціально-правове явище, що включає правову ідеологію, враховує інтереси політичних сил, визначає стратегічні напрями розвитку правового регулювання та забезпечує досягнення конкретних результатів через взаємодію державних органів і громадянського суспільства

[40]. Такий підхід відповідає сучасним вимогам науки про державу і право та відображає реальні процеси формування й реалізації правової політики в Україні.

Отже, правова політика виступає комплексним і багаторівневим явищем, яке поєднує у собі науково обґрунтовану стратегію держави, реалізацію інтересів суспільства та правове регулювання соціальних відносин. Вона формує механізм розвитку правової системи, координує діяльність державних органів і інститутів громадянського суспільства, закріплює офіційні ідеї щодо права та забезпечує легітимацію політичного курсу держави.

1.2. Нормативно-правові засади формування, розвитку та реалізації правової політики України

Стратегічний підхід до розвитку правової системи та пріоритетів у національному законодавстві сприяє послідовному функціонуванню демократичної та правової держави та формуванню громадянського суспільства. Цього можна досягти завдяки успішній правовій стратегії, що особливо помітно в законодавчій діяльності.

Потужна правова політика є важливою для соціальних та демократичних реформ, сприяння верховенству права, забезпечення прав людини та захисту громадянських прав і свобод. Крім того, необхідна стійка система правоохоронної діяльності. Вона поєднує теорію, законодавство та правоохоронну діяльність, слугуючи засобом комплексного реформування правової системи та правового розвитку.

Основною метою правової політики є визначення цілей правового розвитку та визначення способів їх пріоритезації. Наявність точних пріоритетів має вирішальне значення для вибору найефективнішого способу досягнення цих цілей, розподілу ресурсів між найважливішими сферами, координації дій суб'єктів права у сфері права та реалізації правових рішень і принципів. Метою

правової політики є максимізація ефективності правової системи, планування законодавчої діяльності на довгострокову перспективу, створення правових норм у всіх секторах суспільства та визначення пріоритетів національного та соціального розвитку [25].

Основні цілі правової політики полягають у організації та контролі законодавчого процесу, визначенні предмета законодавчої діяльності та створенні умов, які дозволять ефективно підтримувати правопорядок та дотримуватися принципу законності. Законодавство слід розглядати як засіб реалізації правової політики, воно повинно відповідати її принципам системності, поступовості, наукової точності та задоволення громадськості.

Нормативні закони соціальної політики та правові принципи повинні бути переглянуті з урахуванням соціального розвитку та людських відносин, що призведе до позитивних змін у правовій системі. Основною метою законодавства як засобу правової політики є вирішення політичних, соціальних та економічних питань у соціальному та національному розвитку шляхом створення відповідних законів та нормативних актів, а також стандартизації різних аспектів суспільних відносин.

Основним фокусом правової політики є держава, яка володіє необхідним адміністративним апаратом та повноваженнями для забезпечення її реалізації. Держава не лише здійснює законодавчі дії, але й створює принципи та основи цих дій; дотримання цих принципів та основ визначатиме якість правових та нормативних документів та створення послідовної законодавчої системи.

Забезпечення виконання правових норм здійснюється за допомогою законодавства. У «Словнику законодавчих термінів та понять» законодавство описується як форма державної діяльності, спрямована на створення нормативних та формальних документів, що реалізують, змінюють або замінюють правові принципи в рамках правової системи [41, с. 103]. За допомогою законодавства створюється правова сфера держави, а правова політика стає засобом обґрунтування як внутрішньої, так і міжнародної політики.

Серед основних тенденцій еволюції правової політики в Україні можна визнати вдосконалення законодавчої системи, яка покликана сприяти демократичній, правовій та соціальній природі держави. Її реалізація впливає з необхідності організаційної допомоги в усіх сферах суспільного життя, що зумовлює необхідність визначення напрямків національного та соціального розвитку, формулювання цілей, що мають стратегічний характер, та необхідність підвищення правових знань населення [42, с. 242].

Створення української правової політики пов'язують з прийняттям «Декларації про державний суверенітет» [43] та Декларації про незалежність України [44], але наразі ці документи втратили чинність. Вирішальним етапом у її розвитку стало прийняття Конституції України, яка визначила концептуальні принципи правової поведінки. Зі здобуттям незалежності Україна почала присвячувати себе розвитку своєї правової політики, яка мала на меті створити комплексну систему нормативно-правового забезпечення, що гарантувало б права та свободи людини, національну безпеку, формування внутрішньої та міжнародної політики [45].

За часи незалежності правова система України створила міцну основу для нормативно-правової діяльності: кодифіковано цивільне, кримінальне, сімейне та виборче законодавство; удосконалено систему боротьби з корупцією (зокрема, шляхом прийняття Закону про боротьбу з корупцією); модернізовано місцеве самоврядування; переглянуто закони відповідно до правових стандартів ЄС. Завдяки відповідним конституційним змінам Україна визначила пріоритетом інтеграцію в Європу та євроатлантичну систему, що призвело до нового етапу в еволюції її правової політики [46].

Правова політика використовується як засіб узагальнення та врахування різних соціальних проблем і потреб – економічних, політичних, культурних, етнічних та інших – як наслідок, вона відображає типові риси цих потреб. З концептуальної точки зору, правову політику держави Україна можна розглядати як форму легітимізації прийняття політичних рішень та особливий метод реалізації особами, які обіймають владні посади, офіційно визнаних

політичних цілей. Вона повинна відповідати нормам і принципам Конституції України, а також загальновизнаним принципам міжнародного права. Вона повинна сприяти захисту основних прав і свобод особистості.

Конституція України не має системного механізму регулювання процесу законотворчості, оскільки відповідні норми розподілені по різних частинах Конституції та мають різний рівень специфіки. І навпаки, вона закріплює європейську модель державності та, як наслідок, континентальну модель правової політики та концепцію еволюції держави. Правова політика України, перш за все, базується на Конституції, яка надає людині її основні права та свободи [45].

Також, законотворчий процес регулюється Регламентом Верховної Ради України (Закон України "Про Регламент Верховної Ради України"). Однак, він не охоплює всіх принципів, що стосуються законотворчості. Наприклад, він не включає планування законодавчого процесу, спосіб проведення обговорень та дискусій з громадськістю щодо законопроектів, а також визначення термінів розгляду законопроектів [47].

Регламент встановлює правила поведінки парламенту, його посадових осіб та органів, а також описує принципи Конституції щодо функціонування Верховної Ради. Зокрема, він визначає процес підготовки та проведення пленарних засідань, принципи законодавчої процедури та створення органів Ради [47].

І навпаки, нерозумно вважати, що принципи законотворчості повністю зрозумілі в Регламенті. Він контролює внутрішні процедури парламентських зборів та спосіб взаємодії Верховної Ради з іншими державними органами. Крім того, суб'єктами законодавчої ініціативи є не лише парламент, а й народні депутати, Кабінет Міністрів та Президент України. Як наслідок, конфлікт підготовки та розробки законів має вирішуватися окремим законом, а не Регламентом, який регулює лише проходження законопроекту через Верховну Раду [47].

Крім того, принципи законотворчого процесу в Україні також регулюються іншими правовими актами, що мають нормативний характер, зокрема: Законом України "Про статус народного депутата України" [48], Законом України "Про комітети Верховної Ради України" [49], Законом України "Про всеукраїнські та місцеві референдуми" [50], Законом України "Про Конституційний Суд України" [51], Законом України "Про Концепцію Національної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС" та іншими [52].

Основним методом реалізації правової політики є концептуальні, програмні та стратегічні документи, які вважаються правовими. Вони вирізняються відсутністю конкретності, програмним та цільовим характером, науковою обґрунтованістю та відсутністю прямого регуляторного контролю (не мають чітких правил поведінки, не мають карального чи директивного характеру).

Серед правових актів, що визначають основи правової політики, суттєве значення мають стратегічні документи, які визначають політичну стратегію держави – програми, стратегії та інші офіційні документи. М. Кравчук стверджує, що значення точного визначення та формалізованої доктрини конкретних державних сфер полягає, перш за все, у доступності цих сфер для публічного ознайомлення [36, с. 56].

На нашу думку, до правових основ регуляторної політики слід відносити не лише закони, а й нормативні акти. Тобто, до цієї категорії належать не лише Конституція та законодавство України, а й указ Президента щодо законності, правила Кабінету Міністрів щодо підготовки юридичних документів та відомчі правила щодо реєстрації, обробки та ведення юридичних справ.

Стаття 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» зазначає, що саме КМУ уповноважений проводити офіційну політику, яка відповідає практиці розвинених країн. Уряд, дотримуючись державної політики, має право спостерігати за результатами її практичного застосування та, за необхідності, робити висновки щодо розвитку нових законів [53].

Повертаючись до розгляду фундаментального призначення стратегічних правових актів, що визначають принципи правового регулювання політичної діяльності, важливо зазначити, що їхньою відмінною рисою є наявність спеціалізованих правових норм, що визначають основи суспільства та держави. Ці акти є легітимними протягом певного терміну та повинні бути затверджені державою.

До стратегічних правових актів належать усі нормативні документи, що визначають принципи державного та суспільного розвитку, зокрема Стратегії, Доктрини, Концепції, Програми та інші документи. Деякі вчені вважають стратегічними діями лише ті, що мають назву, що містить слово «стратегія», проте це визначення слід застосовувати в ширшому сенсі.

Н. Харченко стверджує, що раніше стратегічні дії характеризувалися відсутністю наукової деталізації, непослідовністю у застосуванні принципів відповідними правотворчими суб'єктами, а також різними назвами та суб'єктами прийняття, що порушувало порядок нормативних дій [54, с. 243].

Сьогодні в Україні більшість напрямків державної політики присвячені реалізації конкретних стратегій. Наприклад, у липні 2021 року Рада національної безпеки і оборони затвердила Стратегію зовнішньої політики України [55]. Першим документом, який започаткував зовнішню політику держави, стала Постанова Верховної Ради України про основні напрямки її зовнішньої політики, яка була оприлюднена 2 липня 1993 року. У 2010 році було оприлюднено Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» [56]. Одним із найважливіших кроків у визначенні правової політики у сфері зовнішньої політики стали зміни до Конституції України 2019 року, які присвятили євроатлантичній та європейській складовим розвитку держави [57].

Повертаючись до розгляду фундаментальної мети стратегічних правових актів, що встановлюють принципи правового регулювання та законодавства щодо правової політики, важливо зазначити їхню основну ознаку – конкретні правові норми, що визначають основи розвитку держави та соціальної

відповідальності. Ці акти є легітимними протягом певного терміну та потребують дозволу відповідних державних органів.

До стратегічних правових актів належать документи, що визначають принципи розвитку держави та суспільства, зокрема щодо Стратегій, Доктрин, Концепцій, Програм та інших питань. Незважаючи на те, що деякі дослідники визнають стратегічними документами лише ті, що мають у своїй назві слово «стратегія», ми вважаємо, що це визначення є надмірно вузьким.

Н. Харченко зазначає, що попередні стратегічні акти характеризувалися відсутністю наукової деталізації, невідповідністю у застосуванні принципів до різних законів, а також різноманітністю назв та ухвалювачів, що порушувало їхні повноваження [54, с. 243].

Ще одним видом президентських регуляторних актів, що встановлюють принципи правової політики, є щорічні заяви Президента України. Незважаючи на те, що їхня форма та зміст не відповідають класичному визначенню регуляторного акта, їхній вплив на правову політику є значним, оскільки вони визначають основні напрямки розвитку держави та суспільства. Послання не обов'язково повинні містити обов'язкові правила та не передбачати покарання для тих, хто їх не дотримується, натомість вони слугують рекомендацією для Верховної Ради та Кабінету Міністрів. С. Теленик стверджує, що особливий статус Президента також надає йому особливий статус у його щорічному посланні, яке є невід'ємною частиною цілісної системи стратегічних регуляторних актів [58, с. 58].

Міжнародні угоди, які покладають на державу конкретні обов'язки, мають значний вплив на формування правової філософії України. Окремої уваги заслуговує угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, яка тут реалізується.

У Стратегії описано основні цілі державної політики, які сприятимуть вступу країни до ЄС. Головна роль його впровадження полягає у перетворенні українських законів на стандарти європейського права, що вимагає реформи правової політики з метою наближення національного законодавства до

європейського стандарту. Серед стратегічних документів України, що описують правові та нормативні основи політичної політики у сфері зовнішньої політики та європейської інтеграції, варто згадати Стратегію економічного та соціального розвитку шляхом європейської інтеграції, Програму інтеграції України до Європейського Союзу, Стратегію розвитку економіки та суспільства шляхом європейської інтеграції та низку інших документів.

Значення приведення правової політики України у відповідність до правових стандартів ЄС документується та пояснюється створенням принципів та цілей модернізації правової системи країни шляхом впровадження реформ у багатьох сферах [59, с. 102].

М. Недюха зосереджується на ролі суб'єктів правової політики щодо вивчення особливої функції політичних партій у цьому процесі, зокрема їхньої здатності агрегувати інтереси різних соціальних груп. Як наслідок, перелік законів, що регулюють формування правової політики, може включати політичні кампанії, декларації та офіційні заяви партій. Значну роль у формуванні принципів правової політики відіграють органи судової, прокурорської, слідчої та інших правових органів, ці органи мають функцію правоохоронної діяльності та захисту закону. З одного боку, вони... обговорюють переваги та недоліки правової політики, а також шляхи її вдосконалення, з іншого боку, пропонують покращення. Значне значення має Конституційний Суд України, який тлумачить норми Конституції та сприяє їх прямій дії, а також підтримує практичне застосування конституційного права.

До формальних методів реалізації правової політики належать стратегічні концептуальні статuti, що затверджуються Верховною Радою України, до них належать загальнодержавні програми та пропозиції. Крім того, регуляторні дії інших державних органів, які відіграють роль у розвитку конкретних напрямків державної політики, також є важливими у створенні формальної політики [60, с. 221].

Крім того, науковці виділяють проблеми, пов'язані із законодавчою діяльністю в Україні. Серед проблем – відсутність системного державного підходу до законотворчості, переважання короткострокових політичних цілей над довгостроковими державними, що призводить до непослідовного розвитку правової системи. Істотним негативним аспектом є також відсутність взаємодії між гілками влади – Верховною Радою, Кабінетом Міністрів та Президентом України.

Очевидно, що в законодавчих актах спостерігається значна присутність правових помилок, і це пов'язано не лише з браком спеціалізованої підготовки, а також той факт, що автори законопроектів не мали базових юридичних знань. Якість законопроектів все ще залишається недостатньою: нові закони часто не відповідають чинним нормативним актам, що призводить до відсутності узгодженості між нормативними актами.

Експерти підраховали, що в середньому на кожен прийнятий закон припадає приблизно 8 законопроектів, які мають на меті його змінити. Це свідчить про нестабільність законодавчої системи в Україні, яку можна пом'якшити шляхом впровадження принципу правової визначеності, який заборонятиме внесення змін до закону протягом встановленого періоду часу після його прийняття.

Наприклад, у 2020 році рух «Чесно» вивчав законодавчі акти та зазначив, що протягом розглянутого періоду Головне юридичне управління Верховної Ради не мало коментарів лише до 10 законів, що становить 9% від загальної кількості. тоді як до 107 законів було надано 130 коментарів [61].

Ступінь систематизації та кодифікації українських законів все ще бракує. Ефективним методом забезпечення послідовного впровадження нормативних актів була б програма планування законотворчості, яка включала б як довгострокові, так і короткострокові плани щодо цієї сфери.

Ступінь систематизації та кодифікації українських законів все ще бракує. Послідовне та систематичне виконання нормативних актів можна було б

покращити шляхом впровадження програми законодавчого планування, яка включає як довгострокові, так і короткострокові плани.

Станом на 2021 рік в Україні було впроваджено понад 1 мільйон законів. Однак більшість законопроектів, що подаються до Верховної Ради, стосуються змін до вже чинних законів. Це свідчить про низьку якість підготовки законопроектів, що зумовлює необхідність зміни вже чинних правових норм.

Встановлені протоколи прийняття законів та процедура Верховної Ради часто ігноруються. У випадках, коли існує «нагальна політична необхідність», законопроекти можуть бути оприлюднені без необхідності їх глибокого розгляду або проходження через комітет, який визначатиме їхню важливість, терміновість та підтримку в парламентській системі.

Як зазначає Н. Железняк, чинний механізм організації законодавчого процесу є недосконалим та не має державної стратегії законотворчості, цей механізм часто зосереджується на вирішенні проблем, що існують на даний момент, замість того, щоб використовувати стратегічний підхід та належно реагувати на сучасні виклики. Таким чином, правова політика держави формується автоматично, що дозволяє «політичній доцільності» обходити закон та виходити за межі, визначені конституційним правом [17, с. 96].

Існують випадки ігнорування протоколу розгляду та внесення законопроектів; вони можуть бути подані до парламентських зборів за день до голосування та прийняті без додаткового обговорення в цілому. Це не дозволяє народним депутатам мати достатньо часу для вивчення документів та підготовки пропозицій щодо змін до вже чинних законів, знижує якість прийнятих законів та вимагає додаткових змін і доповнень для виправлення помилок та забезпечення належного застосування законів.

Н. Беседіна відносить до загальних недоліків регуляторного процесу перевищення правових меж регулювання, що призводить до створення законів, які позбавлені будь-якого юридичного змісту, не відповідають міжнародним стандартам та державним зобов'язанням, мають нечітке визначення повноважень уряду та прогалини в правовому регулюванні [63].

Деякі науковці вважають, що вирішення цих проблем можливе через розробку концепції правової політики, яка б становила систему теоретичних положень, що фіксують досягнутий рівень правового розвитку, визначають цілі, перспективи, принципи та напрямки вдосконалення механізмів правового регулювання та правозастосовної практики, і має форму доктринального документа [62, с. 31].

Багато вітчизняних науковців наголошували на необхідності створення концепції правової політики в Україні. Ця ідея розглядається як система теоретичних правил, що визначають фундаментальні принципи, правила та принципи розвитку права, законодавства та практики. Її головною метою є визначення стратегічного напрямку розвитку правової політики в Україні, що забезпечить стабільність та послідовність розвитку правової системи України.

Пріоритети правової політики виводяться з концептуальної основи, що включає визначення порядку денного, проблем, які потребують вирішення, завдань, які виконуються, питань, які вирішуються, та пріоритет, який призначається кожному з них.

В результаті, основним механізмом реалізації правової політики є правотворчі або нормативні процеси. Це виражається в конкретних правових актах – Конституції, законах, доктрині та інших формальних та загальноприйнятих документах. Неналежне правове регулювання конкретних сфер або галузей права негативно впливає на якість правової політики держави.

Н. Беседіна зазначає зв'язок між поняттями «законодавча політика» та «правова політика», вона стверджує, що перше є найважливішою формою другого. Дійсно, акт нормотворення функціонує як засіб реалізації правової політики, оскільки забезпечує практичне застосування стратегічних принципів держави щодо права [63].

Крім того, категорія правової політики є більш широкою, ніж категорія нормотворення, оскільки вона включає як процес створення правових норм, так і правове управління судовими процесами, розробку концепції правового розвитку держави, визначення пріоритетів і цілей, а також створення норм.

Щодо специфіки процедури реалізації правової політики через нормотворення, Н. Беседіна зазначає її раціонально-вольовий характер та спрямованість на створення системної системи правових норм та підвищення ефективності правової системи. Ефективна нормотворча діяльність вважається показником дотримання державою принципів права та демократії [63, с. 106].

Створення державної правової політики охоплює все чинне законодавство, але обсяг та різновиди участі в різних сферах суспільного життя залежать від специфіки економічної та політичної ситуації в державі.

Сьогодні важливо створити систему створення законопроектів, яка базується на визнанні проблеми, що потребує правового врегулювання, вивченні проблеми, включаючи врахування міжнародних прикладів, проведенні обговорень з експертами та громадськістю, а також виборі найефективнішого способу вирішення проблеми.

Важливо відзначити позитивні кроки, зроблені у напрямку вдосконалення нормативно-правової бази правової політики. Головним компонентом центральної виконавчої системи, відповідальним за створення державних законів, є Міністерство юстиції України [64]. Зокрема, Міністерство юстиції щорічно перевіряє виконання та оцінює ефективність прийнятих правових актів.

Зазначена методологія моніторингу дозволяє оцінити ефективність законодавства в різних сферах та виявити особливості його практичного застосування, що слугує основою для внесення необхідних змін до правових актів.

Важливим кроком стало прийняття Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Концепцію впровадження реформ у Міністерстві освіти» [65], яким було створено посади фахівців з реформ у міністерствах, відповідальних за впровадження значних реформ. Зокрема, Міністерство юстиції створило відповідні управління, які здійснювали моніторинг ефективності правового регулювання у сферах правового регулювання, що належали до їхньої компетенції.

Моніторинг дозволяє оцінити ефективність законодавства в різних сферах та особливості його практичного застосування, що, своєю чергою, свідчить про необхідність внесення змін до правового регулювання конкретних галузей. Одним із важливих кроків у цьому напрямку стало прийняття Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції запровадження посад фахівців з реформ» [65], цим розпорядженням було створено спеціальні структурні підрозділи в уряді, відповідальні за впровадження значних реформ, та запроваджено посади фахівців з реформ. Зокрема, Міністерство юстиції створило відповідні установи, завданням яких було моніторити ефективність правового регулювання у сфері правового регулювання, що належить Міністерству відповідальність.

Процедура моніторингу включає кілька кроків: спочатку збір інформації про стан правового регулювання з певної теми, потім виділення основних питань, їх обговорення з експертами, потім узагальнення та аналіз інформації, і, нарешті, створення пропозицій щодо вдосконалення нормативних актів.

Наразі, питання вдосконалення нормативно-правової бази правової політики України є надзвичайно актуальним, зокрема, щодо затвердження єдиних стандартів законодавчої діяльності. Вкрай важливо забезпечити збалансованість та структурну цілісність політичної системи, оскільки для держави та суспільства розвивається верховенство права.

В Україні неодноразово робилися спроби прийняти Закон «Про закони та законодавчу діяльність». Перша спроба відбулася у 2001 році, але Президент відмовився визнати закон. У 2008 та 2012 роках також були створені проекти законів «Про нормативно-правові акти» (№ 1343-1 від 21.01.2008 та № 1343-1 від 06.09.2012), але їх розгляд було призупинено [66, с. 105].

У листопаді 2019 року було створено групу законодавців для доопрацювання проекту закону «Про нормативно-правові акти». На початку 2021 року текст проекту закону було написано, але він не отримав додаткового погодження. Натомість у червні 2021 року було зареєстровано проект закону

«Про законотворчість», розробники якого не мали жодного зв'язку з попереднім проектом закону «Про нормативно-правові акти» [67].

Голова правління Центру політико-правових реформ І. Коліушко оцінив законопроект на відповідність сучасним правовим вимогам щодо політико-правової реформи та зазначив кілька проблем. Зокрема, він зазначив, що запропонований закон має численні принципи правотворчості, які суперечать один одному, та не містить повного опису учасників кола правотворчості. В результаті автори законопроекту фактично відносять суб'єктів правотворчості до суб'єктів права законодавчої ініціативи, що є неправильним: суб'єктом правотворчості є Верховна Рада, а право законодавчої ініціативи мають Президент, Кабінет Міністрів та народні депутати [68].

До інших недоліків можна віднести заплановане включення актів радянської епохи до системи нормативних актів України, а також недостатню глибину регулювання підзаконних нормативних актів, які не класифікуються за змістом чи метою. Визначення первинних та похідних правових актів у запропонованому законі суперечать один одному. В результаті законодавство про певний орган вважається похідним нормативним актом, тоді як постанова Кабінету Міністрів щодо його затвердження є первинним, що є неправильним. І. Коліушко також зазначає недосконалість у визначенні дії формальної правової норми в часі, просторі та колі суб'єктів. Як наслідок, впровадження нового закону щодо правотворення усунуло б ці проблеми [68].

Отже, на сьогодні формування ефективної правової політики в Україні тісно пов'язане з удосконаленням механізмів правотворчості та забезпеченням належного нормативного регулювання. Моніторинг впровадження законодавства, створення посад фахівців із питань реформ у міністерствах, розробка єдиних стандартів законопроектного нормопроєктування та напрацювання комплексного закону про правотворчу діяльність – це кроки, які спрямовані на підвищення якості законодавчих актів, системність та передбачуваність правової політики.

1.3. Концептуалізація правової політики у сфері правоохоронної діяльності: теоретико-правовий підхід

В умовах глобалізації соціальні проблеми мають нагальну потребу в негайних та ефективних рішеннях. Це вимагає не лише розуміння фундаментальних проблем за допомогою сучасних наукових методів, але й усвідомлення їх морально-правових складових. В Україні без впровадження державою чи суспільством в цілому моральних та правових принципів створення сучасної державної політики, верховенства права та формування соціально орієнтованої економіки було б неможливим. Справжня державна політика, що реалізується юристами та державними службовцями, є одним із найважливіших механізмів соціальної влади, що регулює суспільні відносини. Цей механізм базується на чинних законах і нормативних актах, які за своєю природою повинні мати правову природу [69, с. 20].

Сьогодні державна політика вважається мистецтвом використання державної влади для управління державою та контролю за суспільною діяльністю. Однак на практиці цей термін має набагато ширше визначення. Зокрема, державну політику можна розглядати як єдине вираження соціально-економічної бази (з марксистської точки зору), діяльності соціальних груп (політичних партій, організацій), що спрямована на задоволення власних інтересів, включаючи прагнення до влади та її здійснення; відносини між соціальними групами та державою щодо влади; участь соціальних груп у державних справах, державному управлінні, державних завданнях та визначенні методів діяльності; участь у створенні та прийнятті політичних рішень; розподіл матеріальних та духовних цінностей тощо.

Як зазначає В. В. Тертичка, державна політика – це послідовна, організована та цілеспрямована діяльність або бездіяльність державних інституцій щодо конкретних питань або низки питань, що впливають на суспільне життя [70].

Оскільки основною метою політичної системи є благо суспільства, аналіз держави як значного компонента суспільства слід починати з дослідження її зв'язку з суспільством. Безсумнівно, держава та суспільство нерозривно пов'язані. Суспільство як ціле робить державу життєздатною сутністю та функціональною системою. З цієї точки зору визначення є точним: уряд – це народ.

Як соціальне явище, держава має історичну природу, яка проявляється в певні моменти суспільного розвитку. Зрештою, держава – це творіння природних історичних процесів, що залучають людей та суспільство в цілому та призводять до створення соціальних інститутів, що служать захисту окремої особи та колективу. Зрештою, ці інститути постійно вдосконалюються, і саме це ми сьогодні назвали б державою. Тобто, держава походить від соціальної діяльності, а все життя суспільства структуровано через відповідні національні закони. Чим розвиненіше суспільство, тим розвиненіша та досконаліша його національна система. Розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язаний з розвитком верховенства права, яке є найвищою формою правління. Визначаючи сутність і природу держави, важливо виходити з пріоритетної та вирішальної ролі суспільства та народу [71, с. 24].

І навпаки, формування громадянського суспільства та пов'язаної з ним правової держави – це надзвичайно складний і тривалий процес, тобто коли ситуації відхиляються від природних та історичних законів розвитку та пов'язані зі створенням тоталітарних режимів. Подолання наслідків цих дій вимагає часу та цілеспрямованих зусиль від усього суспільства. Як наслідок, громадянське суспільство несе відповідальність перед державою, а також перед демократичною та правовою системою.

Крім того, можуть виникати конфлікти між суспільством і державою, причиною проблеми яких є недосконалість окремих державних та громадських інститутів, законодавчі лазівки, проблеми з практичним застосуванням норм, розбіжності між реаліями суспільства та чинними законами, а також відсутність зворотного зв'язку між суспільством і державою.

В результаті О. В. Скрипнюк визначає основні характеристики державної політики як такі: по-перше, це система дій, спрямованих на вирішення соціальних проблем та забезпечення національної стабільності; дії держави повинні бути спрямовані на вирішення національних та соціальних проблем. По-друге, державна політика є цілісною. По-третє, її реалізація здійснюється урядом на благо всього суспільства. Державні інституції повинні гарантувати рівні можливості та умови всім громадянам через законодавство та сприяти ефективній участі громадянського суспільства. Як наслідок, необхідна абсолютно нова модель людського життя та соціальної організації, метою якої є сприяння та захист прав людини та суспільства в цілому. Крім того, у судовій науці досі не досягнуто єдиної спільної теоретичної основи для важливих питань визначення та структури правоохоронної системи, визначення правоохоронної діяльності, складу системи правоохоронних органів та суб'єктів правоохоронної діяльності [72].

Ці класифікації часто не узгоджуються, що не лише перешкоджає розвитку теорії правоохоронної діяльності, але й негативно впливає на фактичну роботу державних правоохоронних органів щодо виконання ними своїх обов'язків. Серед основних методів опису правоохоронної діяльності, що базуються на різних правових теоріях, можна виділити наступні [73]:

А. М. Кучук вважає, що правоохоронна діяльність є аналогічною професійній діяльності, яка спеціально дозволена законом. Це стосується системи правоохоронних органів та системи професійної діяльності цих державних органів [74].

А. Т. Камзюк описує його як сукупність правових методів, способів та гарантій, що мають на меті захистити громадян від протиправної поведінки [75].

Ю. А. Ведерніков визнає, що ця діяльність здійснюється спеціальними організаціями, які мають спеціальні повноваження для забезпечення дотримання закону та здійснення впливу закону через закон відповідно до закону та встановлених процедур [76].

О. В. Тюріна визначає правоохоронну діяльність як специфічну форму правоохоронної діяльності, один із найбільш специфічних видів правоохоронної діяльності, що являє собою активну адміністративно-управлінську діяльність, що здійснюється компетентним органом на користь держави в межах його повноважень [77].

Отже, правоохоронна діяльність визначається як діяльність, що здійснюється визначеними державою органами та посадовими особами відповідно до закону для захисту, захисту та відновлення конституційних прав і свобод громадян, а її засоби та методи відповідають правовим положенням.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що сьогодні сфера правоохоронної діяльності постійно розширюється, а також збільшується кількість установ, які беруть участь у вирішенні правових питань. Це, перш за все, стосується Національної поліції України, Служби безпеки, Прокуратури та нових організацій, таких як Національна служба розслідувань, Національна антикорупційна служба України та Служба економічної безпеки. В умовах воєнного стану, розвитку ринкових економічних відносин, зростаючої складності злочинної поведінки та зростання значення дотримання закону, як теоретичні, так і практичні аспекти правоохоронної діяльності потребують удосконалення для ефективної протидії злочинності.

З цього можна зробити кілька загальних висновків щодо загальної теоретичної основи правоохоронної діяльності. По-перше, зі значними політичними та соціальними змінами, що супроводжуються переходом до ринкової економіки, традиційні питання мають нові соціальні визначення та наслідки. Крім того, правоохоронна діяльність більше не обмежується окремими установами: в останні роки правоохоронні органи включали численні установи, включаючи митні, податкові та фінансові установи, що свідчить як про швидке зростання системи, так і про її широкий охоплення.

По-третє, сучасний стан розвитку українського суспільства вимагає переосмислення важливості та характеру правоохоронної діяльності з метою її всебічного вдосконалення. Закон про засади внутрішньої та зовнішньої політики

(2010 р.) описує фундаментальні принципи національної політики щодо демократії, державної служби та економіки, всі з яких вважаються першочерговими для розвитку країни.

Ці принципи полягають у наступному: вдосконаленні механізмів державного управління та здійснення парламентського контролю; модернізації державної служби шляхом використання європейських прикладів та підтримки професійного вигляду; підвищенні прозорості та відкритості в процесі прийняття рішень, включаючи використання бюджетних коштів та кадрових призначень від центральних адміністративних органів, судів та правоохоронних органів; забезпеченні справедливості та доступності судової системи, а також дотриманні міжнародних стандартів незалежності судової влади; боротьбі з корупцією та спробах модернізації економіки країни. Вищі посадовці, законодавці, судді та члени правоохоронних органів віддані концепції легітимності, цього принципу вони дотримуються у своїх зусиллях щодо боротьби зі злочинністю та покращення координації правоохоронних органів. Вони також прагнуть оптимізувати структуру та діяльність своїх органів у законний спосіб [56].

Розглядаючи питання правоохоронної діяльності в Україні, слід враховувати низку конституційних гарантій. Україна – це країна, яка прагне бути частиною Європейського Союзу. Зокрема, Конституція України зазначає, що держава є демократичною, соціальною та правовою (стаття 1); вона також визнає, що життя, здоров'я, честь та гідність людини є священними цінностями (стаття 3). Базовий закон визнає необхідність законодавчого контролю за організацією та діяльністю адміністративних органів, судових органів, органів прокуратури, слідчих органів, нотаріальних органів, органів виконання покарань та адвокатури (стаття 92) [45]. Як наслідок, Базовий закон обрав шлях, який був переважно демократичним, що було одним із основних факторів розвитку національного та соціального законодавства, а також важливим джерелом формування національної політики.

Закон України «Про основи національної безпеки в Україні» описує фундаментальні принципи державної політики щодо національної безпеки, до

яких належать пріоритет прав і свобод людини, верховенство права, пріоритет мирних (договірних) методів вирішення конфліктів, а також своєчасний та ефективний характер заходів, що вживаються для захисту національних інтересів [78].

У Стратегії національної безпеки України (2020) зазначено, що стратегія базується на такій концепції: впровадження норм і принципів міжнародного та національного права. Її метою є захист фундаментальних цінностей, викладених у Конституції та законах України, включаючи незалежність, територіальну цілісність та суверенітет. До них належать демократія, права людини та свобода, а також верховенство права. До них належать гарантії безпеки, миру та добробуту [79].

Отже, аналіз онтологічної природи правоохоронної діяльності дозволяє виділити такі положення:

1. правоохоронна діяльність є різновидом державної правозастосовної діяльності;
2. етимологічна сутність категорії «правоохоронна діяльність» передбачає наявність певних завдань, функцій, суб'єктів, об'єктів, форм і методів;
3. семантичне та аксіологічне значення правоохоронної діяльності полягає у її спрямованості на охорону права та діяльність для права;
4. правоохоронна діяльність здійснюється уповноваженими органами держави через застосування юридичних заходів впливу у відповідності до закону та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку;
5. характер цієї діяльності, з урахуванням її цілей, завдань і функцій, передбачає активні дії не лише спеціалізованих органів і служб, а й багатьох інших державних установ, що виконують різні функції – економічні, соціально-культурні, екологічні, фінансові, митні, податкові тощо;
6. правоохоронна діяльність є складним і суперечливим явищем, яке відображає рівень розвитку суспільства, правосвідомість громадян та характер їх правової культури [80].

Отже, правоохоронна діяльність в Україні є багатовимірним і комплексним процесом, що охоплює як спеціалізовані правоохоронні органи, так і інші державні установи, діяльність яких має захищати права та свободи громадян. Вона формується на засадах верховенства права, пріоритету мирних засобів вирішення конфліктів, захисту національних інтересів і прав людини, відображає рівень розвитку суспільства та правову культуру громадян і потребує постійного вдосконалення для забезпечення ефективності і справедливості правового регулювання.

Висновки до розділу

У першому розділі дослідження було розкрито теоретичні основи правової політики у сфері правоохоронної діяльності, визначено її методологічні засади, нормативно-правові основи та концептуальні підходи. Аналіз наукової літератури, законодавчих актів України та міжнародного досвіду дозволив зробити кілька ключових висновків.

По-перше, правова політика виступає системним інструментом державного управління, спрямованим на регулювання суспільних відносин, забезпечення верховенства права та захисту прав і свобод людини. Її реалізація неможлива без урахування соціальних, політичних, економічних та культурних особливостей суспільства, а також глобальних тенденцій розвитку права.

По-друге, становлення правової політики в Україні відбувається у контексті демократичних перетворень, розвитку правової держави та формування громадянського суспільства. Конституційно закріплені принципи верховенства права, невідчужуваності прав і свобод людини, демократичного устрою та політичного плюралізму визначають орієнтири формування й реалізації правової політики у сфері правоохоронної діяльності.

По-третє, нормативно-правове забезпечення правової політики включає як базові конституційні положення, так і спеціалізовані закони та стратегічні документи, такі як Закон «Про основи національної безпеки України», Стратегія

національної безпеки, закони про правоохоронні органи, державну службу, судоустрій та інші. Це створює правове підґрунтя для діяльності уповноважених органів і служб, визначає їх завдання, функції, повноваження та механізми взаємодії з громадянами та суспільством у цілому.

По-четверте, аналіз концептуальних підходів до правоохоронної діяльності дозволяє визначити її як особливий різновид державної правозастосовної діяльності, що включає систему завдань, функцій, суб'єктів, об'єктів, форм і методів діяльності. Правоохоронна діяльність спрямована на охорону права і для права, забезпечення законності, захист конституційних прав і свобод громадян та підтримання стабільності в суспільстві.

По-п'яте, сучасні реалії розвитку українського суспільства, ускладнення криміногенної ситуації та інтеграційні процеси у рамках європейських стандартів вимагають вдосконалення правової політики та адаптації її інструментів до нових викликів. Зокрема, це передбачає розвиток ефективних механізмів координації діяльності різних правоохоронних органів, удосконалення законодавства та практики його застосування, а також формування високого рівня правосвідомості громадян.

Таким чином, теоретичне дослідження правової політики у сфері правоохоронної діяльності показало, що її ефективна реалізація можлива лише за умови комплексного підходу, інтеграції законодавчих, організаційних і соціально-правових механізмів, що забезпечують баланс між інтересами держави, суспільства та людини, а також постійне вдосконалення її інституційної і нормативної бази.

РОЗДІЛ II

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Концептуальні засади модернізації правоохоронної системи

Останнім часом діяльність правоохоронних органів в Україні зазнала суттєвих реформ. Однак зростання міждержавних відносин, глобалізація, стрімкий розвиток цифрових технологій та штучного інтелекту, а також поточні події в Україні викликали потребу в додатковій модернізації правоохоронної системи. Нові обставини пропонують як можливості для підвищення ефективності праці, так і для спрощення соціальних процесів, крім того, існують нові виклики у вигляді зростання злочинності, зокрема в цифровій сфері. Це, теоретично, зумовлює необхідність створення нових підходів та методів удосконалення діяльності правоохоронних органів з метою досягнення міжнародних стандартів та на основі принципу людиноцентричності.

Одним із аспектів сучасної системи кримінального правосуддя є функціонування правоохоронних органів в умовах воєнного стану, що вимагає від них швидкого реагування на проблеми безпеки та адаптації своїх підходів до запобігання злочинності та захисту прав людини. Якщо до початку повномасштабного конфлікту першочерговою метою було підтримання порядку та законності в державі, то зараз ефективність діяльності правоохоронних органів безпосередньо впливає на стан національної безпеки. Міністр внутрішніх справ І. Клименко вважає, що рівень злочинності в Україні знаходиться під контролем, а загальний рівень злочинності у 2022-1903 роках знизився на 10%, що пояснюється запровадженням комендантської години та посиленням правоохоронної та військової охорони з боку уряду [81].

В результаті, сучасні виклики – воєнний стан, цифровізація суспільства та трансформація видів злочинності – вимагають фундаментального реформування правоохоронної системи, її адаптації до нових ситуацій та посилення взаємодії з цивільним населенням з метою гарантування безпеки, правосуддя та захисту прав людини.

З початком повномасштабного вторгнення питання домашнього насильства в Україні відійшло на другий план через збільшення обсягів тяжких злочинів, скоєних проти миру та національної безпеки – до них належать воєнні злочини, злочини проти людяності та піратство. Крім того, кількість кримінальних заяв про умовно-дострокове звільнення у 2022 році зросла на 40%, а правоохоронні органи зафіксували 244 381 випадок [82]. Крім того, початок російської агресії у 2014 році та передислокація у 2022 році призвели до значного збільшення кількості злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. Як наслідок, однією з найважливіших рис сучасної правоохоронної діяльності є необхідність реагування на злочини, що мають як військовий, так і невійськовий характер [83].

Для забезпечення ефективності правоохоронної діяльності в сучасному суспільстві слід також звернути увагу на інші сфери регуляторного характеру. Наразі в Україні діє численні закони, що визначають принципи роботи правоохоронних органів, до них належать закони «Про Національну поліцію» [84], «Про оперативно-розшукову діяльність» [85], «Про безпеку осіб, причетних до злочинної діяльності» [86], та «Про участь громадян в охороні населення та державного кордону» [87].

Однак, ця нормативна база є надмірно розрізною, що ставить під сумнів її ефективність на практиці. Як наслідок, необхідно уніфікувати законодавство – створити єдине кодифіковане правило, яке б формалізувало норми, що регулюють правоохоронну діяльність. Рекомендується, щоб цей закон визначив визначення та сутність правоохоронної діяльності, структуру Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції, порядок здійснення законних та незаконних дій, принципи, що використовуються для забезпечення національної

безпеки, а також способи взаємодії з громадськістю, міжнародними організаціями та неурядовими організаціями.

Впровадження такого законодавчого підходу сприятиме підвищенню прозорості, ефективності та узгодженості дій правоохоронних органів, а також забезпечить дотримання цими органами стандартів та вимог сучасного суспільства та дотримання міжнародних конвенцій.

Удосконалення законодавчих стандартів у сфері правоохоронної діяльності має враховувати вимоги міжнародно-правових актів, що визначають стандарти, яких повинні досягати правоохоронні органи. Найважливіші з них перелічені у статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, цей документ описує процедуру затримання, утримання та звільнення осіб. Однак, процедура Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) демонструє, що положення цієї статті часто порушуються в Україні. Типовими випадками порушення є тримання під вартою без судового рішення, невиконання рішень про звільнення з-під варти та ігнорування положень третього та четвертого пунктів статті 5. Незважаючи на те, що українські суди та правоохоронні органи зазвичай прагнуть дотримуватися міжнародних стандартів, на практиці бракує знань про їхні принципи та проблеми, і ЄСПЛ важко застосовувати. Невизначений характер національних критеріїв імплементації норм Конвенції лише посилює складність. Одним із підходів до вирішення цієї проблеми було б зробити рішення ЄСПЛ обов'язковими до виконання та забезпечити систематичне навчання для тих, хто займається міжнародним правом [88].

Крім того, для підвищення ефективності правоохоронних органів слід розглянути соціально орієнтований підхід замість традиційного централізму. Ідентичні аспекти судової роботи правоохоронних органів у європейських країнах включають:

- важливість захисту прав і свобод людини є першочерговою справою.
- децентралізований характер структури правоохоронних органів, їхня функціональна автономія один від одного;

- диференціація за джерелами фінансування (державні, муніципальні та приватні структури), які тісно пов'язані між собою;
- характер поліцейських, тобто відсутність у них політичної лояльності, забезпечує їх неупередженість;
- високий ступінь професійного розвитку та безперервної освіти, що безпосередньо впливає на кар'єрне зростання та мотивацію;
- відкритість та взаємодія з громадськістю, особливо через участь волонтерських організацій у наданні допомоги поліції, вважаються першочерговими [89].

До того ж, у більшості європейських країн управління правоохоронними органами базується на концепції демократії, деполітизації та демілітаризації. І навпаки, останній шлях наразі не може бути повністю реалізований в Україні через наявність воєнного стану. Очевидно, що демілітаризація правоохоронної системи набуде значного значення після завершення війни та повернення стабільності в державі.

Модернізація ґрунтується на невеликому наборі перекриваючихся концептуальних основ, які переосмислюють мету поліції, використання інформації та легітимність. Ці рамки визначають, що вимірювати, як розподіляти ресурси та які заходи безпеки управління додавати під час впровадження нових інструментів:

- поліцейська діяльність на основі розвідувальних даних робить акцент на практичній інформації, плануванні бізнес-процесів та національній моделі розвідки як операційній основі для рішень, заснованих на даних;
- управління знаннями розглядає роботу поліції як інформаційну екосистему, що вимагає систем для збору, обміну та використання даних між установами;
- розумна поліція та управління на основі штучного інтелекту додають прогностичні та автоматизовані можливості, водночас вимагаючи багатовимірною управління (правові норми, нагляд за алгоритмами,

підзвітність, навчання з етики) для управління ризиками упередженості та конфіденційності;

- демократичні показники поліцейської діяльності та запобігання переорієнтовують показники успіху з арештів на запобігання злочинам та включають відгуки громадян як незалежний показник ефективності (табл.2.1) [90].

Таблиця 2.1

Моделі сучасної правоохоронної діяльності та їх характеристика

Модель	Основний фокус	Типові інструменти
Громадсько-орієнтована поліція	Довіра та вирішення проблем	Залучення громадськості, робота в гарячих точках
Поліцейська діяльність на основі розвідки	Цілеспрямоване зменшення шкоди	Аналіз злочинності, визначення пріоритетності справ
Штучний інтелект / розумна поліція	Прогностична профілактика та спостереження	Прогнозні моделі, відеоспостереження, ABIS

У таблиці 2.1 синтезовано, як моделі відрізняються цілями та наборами інструментів, а також вказано на взаємодоповнюючі, а не взаємовиключні шляхи впровадження.

Реформи вимагають чітких організаційних структур, політичних стратегій та механізмів керівництва, щоб нові практики збереглися та поважали права. Порівняльні дані показують наявність кількох життєздатних шляхів трансформації залежно від політичного контексту та архітектури управління:

- централізація проти децентралізації – провідні країни демонструють тенденції від централізації до часткової децентралізації або гібридних моделей; вибір дизайну формує підзвітність, фінансування та спеціалізацію;
- політичні та виконавчі важелі – національні чи президентські реформи, реорганізація міністерств та зміни, зумовлені врегулюванням, створюють різні стимули та обмеження для реформування відомств;

- місцеве лідерство та управління – лідерство мера та місцева інституційна структура можуть пришвидшити підзвітність та внутрішні зміни у поєднанні з інструментами нагляду;
- платформи спільної громадської безпеки закликають поліцію стати частиною міжвідомчих систем запобігання, а не окремими примусовими структурами;
- реорганізація, орієнтована на знання, використовує управління розвідувальними даними та інформацією як організаційні принципи для підрозділів, процесів та міжвідомчих інтерфейсів [91].

Практичні наслідки для управління змінами:

- фазові реформи: пілотний проект → оцінка → масштабування з використанням вимірюваних результатів та циклів зворотного зв'язку;
- узгодження стимулів: показники ефективності, кар'єрні шляхи та потоки ресурсів повинні винагороджувати запобігання, законність та співпрацю;
- забезпечити правову ясність: реорганізація організації має бути підкріплена узгодженим законодавством та регулюванням для зменшення прогалів між практикою та законодавством [92].

Інтеграція технологій повинна поєднувати операційні вигоди з управлінням та етичними гарантіями; численні огляди підкреслюють значні переваги поряд зі структурними ризиками. Плани розвитку технологій повинні пріоритезувати сумісні системи даних, алгоритмічний нагляд та контроль за участю людини:

- штучний інтелект та інструменти прогнозування прискорюють усвідомлення в режимі реального часу та проактивне реагування, але створюють ризики упередженого таргетування, непрозорих правил прийняття рішень та оспорюваної підзвітності;
- системи даних та біометрія (національні бази даних, ABIS, інтегровані реєстри населення) підвищують можливості ідентифікації та розслідування, водночас викликаючи занепокоєння щодо конфіденційності та точності, що вимагає внутрішньої правової бази;

- компроміси у впровадженні включають мілітаризацію чи деескалацію, примусові чи непримусові технології, а також державний чи приватний контроль над системами;
- рекомендовані механізми управління включають правове регулювання, алгоритмічні аудити, публічну звітність та навчання персоналу з питань етики як частину комплексу заходів з управління штучним інтелектом;
- структури пріоритетності (семінари та дорожні карти з досліджень та практики) допомагають агентствам вибирати високоцінні інновації та готувати робочу силу та системи закупівель [93].

Міцна модернізація поєднує легітимність громади, прозорий нагляд та професійний розвиток на основі доказів; міжнародні перспективи наголошують на правах, співпраці та вимірюваних результатах. Ці елементи зменшують ненавмисну шкоду, одночасно підвищуючи ефективність:

- у рамках профілактики, орієнтованої на громаду, поліція повинна максимізувати запобігання злочинам, мінімізуючи при цьому шкоду, зосереджуючись на ризикованих людях та місцях, а також поважаючи права та гідність;
- архітектури громадської поліції описують багатостороннє управління та спільні потоки інформації для зміцнення довіри між громадянами та установами;
- механізми підзвітності включають жорсткішу політику застосування сили, незалежний нагляд, регулярну публічну звітність та правові механізми для узгодження практики із захистом прав;
- навчання та професійний розвиток повинні бути засновані на доказах, робити акцент на справедливості та відносинах з громадою, інтегрувати грамотність у сфері нових технологій та відпрацьовувати процес прийняття рішень щодо застосування сили та процедурної справедливості;
- порівняльний передовий досвід спирається на: моделі спеціалізації та співпраці в Європі, децентралізовані локальні моделі у Великій Британії

та моделі національної розвідки для систематичного таргетування; навчання в різних юрисдикціях допомагає адаптувати реформи до політичного та правового контексту [94].

Зосереджуючись на сучасному стані розвитку правоохоронної діяльності у світі, одним із першочергових напрямків удосконалення є впровадження цифрових технологій, інформаційних систем та наукових рішень. В Україні цифровізація правоохоронної діяльності відбувається зі значною інтенсивністю, що зумовлює необхідність комплексного аналізу цілей, завдань, функцій та методів функціонування всієї системи правоохоронних органів. Важливо враховувати не лише силову складову, а й інформаційно-аналітичний сегмент, останній компонент якого забезпечує збір, обробку та захист даних. Такий підхід позитивно вплине на функціонування правоохоронних органів завдяки використанню цифрових баз даних, а також сприятиме ефективному виявленню кіберзлочинності, яка становить значну загрозу безпеці держави.

Впровадження цифрових технологій у правоохоронні органи вимагає оновлення режиму навчання персоналу. Освітні ініціативи повинні бути зосереджені, перш за все, на розвитку сучасних технічних навичок у співробітників, необхідних для використання інформаційних баз, аналітичних інструментів та методів цифрових розслідувань. Підготовка фахівців також повинна включати навчання взаємодії з міжнародними правоохоронними органами та використанню міжнародних баз даних [95].

Ще одним важливим аспектом удосконалення правоохоронної діяльності є розширення міжнародної та міжвідомчої співпраці. Вона повинна включати партнерство як з державними, так і з недержавними організаціями, а також пряму взаємодію з громадськістю. Міжнародна співпраця з такими організаціями, як Інтерпол, Європол, Міжнародний кримінальний суд, а також з іноземними освітніми та науковими організаціями сприятиме обміну досвідом та поширенню найефективніших міжнародних практик у правовій системі України.

Крім того, важливим компонентом є створення єдиної бази даних, яка збиратиме інформацію про злочинність, профілі ДНК, відбитки пальців та інші

біометричні дані. Це сприятиме ефективнішому виявленню злочинів, полегшить координацію дій між правоохоронними органами різних держав та забезпечить відповідність діяльності українських органів влади міжнародним стандартам безпеки та прав людини [96].

Отже, сучасна модернізація правоохоронної діяльності в Україні має ґрунтуватися на поєднанні технологічних інновацій, правових реформ та міжнародного співробітництва. Використання цифрових технологій і інформаційно-правових систем дозволяє підвищити ефективність роботи правоохоронних органів, оперативність розслідувань і рівень захищеності держави від кіберзагроз.

2.2. Напрямки вдосконалення правової політики у правоохоронній сфері

Напрямки реформування правової політики у сфері правоохоронної діяльності повинні впливати зі стратегічного підходу, який передбачає спрямованість на покращення та захист національних інтересів як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Перш за все, життєво важливо забезпечити створення та реалізацію стратегічних програм для правоохоронної діяльності, які визначатимуть пріоритети національної безпеки, оборони та правопорядку. Ці програми повинні стосуватися питань міжнародного співробітництва, боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, торгівлею людьми, контрабандою, а також захисту критичної інфраструктури та населення загалом.

Одним із напрямків значного покращення є посилення співпраці між правоохоронними органами України та інших країн у рамках спільних операцій, обміну інформацією та професійного розвитку. Це сприятиме уніфікації українських правоохоронних органів з європейськими та загальносвітовими стандартами.

Ще одним важливим напрямком є створення довгострокових планів діяльності правоохоронних органів, що мають стратегічний характер, що дозволить координувати дії державних структур та визначати пріоритети, створювати єдине бачення покращення безпекового середовища та ефективно використовувати ресурси [97].

Розвиток стратегічного мислення в правоохоронному секторі підвищить ефективність дій, підвищить довіру громадян до держави та створить ефективні механізми боротьби із сучасними злочинами, включаючи тероризм, кіберкультуру та наркотики.

Для підвищення ефективності правової політики в правоохоронному секторі необхідно вживати послідовних заходів. По-перше, визначити місію та довгострокове бачення кожного правоохоронного органу в системі національної безпеки України. Це продемонструє їхній внесок у стабільність держави та захист громадян.

По-друге, визначити поточний обсяг діяльності – як у правовому, так і в інституційному плані. Цей аналіз має враховувати ефективність поставлених завдань, наявні ресурси, прогалини в законодавстві та потенційні сфери для вдосконалення.

По-третє, визначити стратегічні цілі та пріоритети розвитку, які досягаються за допомогою конкретних завдань, метрик та індикаторів успіху.

По-четверте, важливо встановити терміни виконання запланованих дій та визначити відповідальних за моніторинг прогресу виконання плану та перевірку реалізації стратегії.

По-п'яте, важливим компонентом стратегії є створення механізму оцінки ефективності стратегії та розробка процедур її модифікації у разі виявлення порушень або змін зовнішніх факторів [98].

Крім того, під час розробки цих стратегічних документів слід враховувати міжнародний та міждисциплінарний характер сучасних викликів безпеці. Вкрай

важливо розвивати тісну співпрацю між державними, регіональними та місцевими правоохоронними органами та міжнародними партнерами.

Як наслідок, удосконалення правової політики у правоохоронній сфері вимагає переходу від обмеженої виконавчої ролі до більш активної участі правоохоронних органів у формуванні державної політики. Їхній вплив на процеси планування стратегічних питань має бути визнаний законодавчо та реалізований на практиці, це сприятиме підвищенню ефективності всієї системи національної безпеки України.

Незважаючи на усвідомлення важливості результатів діяльності правоохоронних органів для прийняття стратегічних і тактичних рішень, їхня експертна думка значною мірою ігнорується при формуванні державної політики. Правоохоронні органи переважно зосереджуються на вирішенні питань, які вже вирішені, не беручи участі в розробці стратегічних шляхів чи політичних принципів [99].

З іншого боку, такий підхід є раціональним, оскільки ефективність системи залежить від розподілу обов'язків та функцій між її складовими. Однак, у свою чергу, для забезпечення цілісності та ефективності системи вкрай необхідна тісна взаємодія між усіма сторонами, зокрема між органами, які формують політику, та тими, хто її реалізує.

Однією з проблем, яка залишається, є неоднозначний характер законодавчих визначень того, що являє собою правоохоронна діяльність. Законодавство, що регулює цю тему, одночасно використовує такі поняття, як «правоохоронні органи», «правоохоронні органи», «державні спеціальні органи з правоохоронними функціями», «правоохоронні органи спеціального призначення» тощо. І навпаки, чітких рекомендацій щодо віднесення структур до конкретних класів не встановлено. Відсутність формальних визначень у законі призвела до неоднозначності у визначенні повноважень, дублювання функцій та неузгодженості в діяльності суб'єктів сектору безпеки.

Крім того, відсутність формальних правил щодо регулювання безпеки та стратегічного планування у сфері національної безпеки призвела до реалізації

державної політики без урахування потенційних небезпек або змін у безпековому середовищі [100].

На нашу думку, відсутність єдиного органу, який би займався координацією зусиль правоохоронних органів у сфері національної безпеки та оборони, є значною. Це призводить до неефективності розподілу ресурсів, відсутності соціального врахування у прийнятті рішень та ускладнення комунікації між різними структурами.

Крім того, практичний досвід правоохоронних органів під час повсякденної діяльності є надзвичайно важливим для створення політики безпеки. Їхні широкі знання з предмета, отримані під час розслідувань, збору розвідувальних даних та взаємодії з населенням, повинні бути використані як значне джерело для розробки стратегії національної безпеки, яка враховує реальні небезпеки та проблеми, що створюються суспільством.

Оскільки правова система України включає як незалежні організації (такі як Служба безпеки України, Національне антикорупційне бюро України), так і структурні компоненти в рамках Міністерства внутрішніх справ України (Національна поліція, Державна служба з надзвичайних ситуацій України, Державна прикордонна служба тощо), створення окремого нового органу влади в цьому регіоні видається зайвим. Більш ефективним рішенням було б створення окремого центрального органу влади при Раді національної безпеки і оборони України (РНБО), який би спеціалізувався на координації діяльності правоохоронних органів [101].

Відповідно до чинного законодавства, для вирішення міжвідомчих питань та надання науково-критичного супроводу діяльності Ради національної безпеки і оборони можуть бути утворені робочі та дорадчі комісії. Саме тому пропонується створити Центр координації та взаємодії правоохоронних органів, який стане функціональним підрозділом Ради національної безпеки і оборони та відповідатиме за колективні, демократичні, підзвітні та ефективні дії всіх правоохоронних органів у системі національної безпеки.

У своїй діяльності Центр повинен керуватися Конституцією України, законами, указами Президента, актами Кабінету Міністрів, наказами Секретаря Ради національної безпеки і оборони, а також спеціальним положенням, яке визначатиме його правові засади та організаційну структуру.

Основними обов'язками Центру є:

1. Надання аналізу та прогнозів щодо діяльності Ради національної безпеки і оборони щодо координації та взаємодії правоохоронних органів у сфері національної безпеки.

2. Аналіз, оцінка та прогнозування ефективності правоохоронних органів у різних безпекових дисциплінах, підготовка аналітичних матеріалів, експертних висновків та рекомендацій.

3. Підготовка пропозицій, що розглядаються Радою національної безпеки і оборони, включає:

- стратегічний план, що охоплює всі правоохоронні органи у сфері безпеки та оборони.
- план реформування правоохоронної системи; інформаційне забезпечення діяльності силових органів.

4. Розгляд запропонованих стратегічних документів щодо правоохоронної діяльності, що стосуються планування їхньої діяльності, пов'язаної з безпекою.

5. Контроль за виконанням завдань, делегованих Президентом України та Радою національної безпеки і оборони [103].

Для виконання своїх обов'язків Центр повинен мати можливість:

- запитувати відповідну інформацію від правоохоронних органів, установ та організацій;
- залучати до обговорення тем представників державних ЗМІ, незалежних експертів та науковців;
- створювати тимчасові або постійні групи експертів.
- планувати науково-практичні заходи - семінари, дискусійні форуми, зустрічі, конференції з тем, пов'язаних з їхньою сферою діяльності [104].

Таким чином, створення Центру координації та взаємодії правоохоронної діяльності при РНБОУ сприятиме оптимізації управлінських процесів, підвищенню узгодженості дій органів сектору безпеки та забезпеченню стратегічного розвитку системи правоохоронних органів України у відповідності до європейських стандартів.

2.3. Механізми реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності в сучасній Україні

Під час демократичних трансформацій пострадянських держав зростання глобалізації призвело до викликів, а ускладнення соціальних процесів вимагало глибшого переосмислення сутності державної політики, зокрема в її морально-правовому вимірі. В Україні розвиток демократичної, правової та соціальної держави, а також розширення соціально-орієнтованої ринкової економіки неможливі без створення фундаментальних моральних та правових принципів у свідомості суспільства та діяльності уряду.

У зв'язку з цим державна політика щодо внутрішніх справ вважається важливою складовою національної політики, оскільки вона реалізує захисну функцію держави, забезпечує безпеку особистості, суспільства та державних інституцій [105].

Вчені описують державну політику як цілеспрямовану, системну та стабільну за своєю природою, а також державні органи (або їх бездіяльність) покликані вирішувати соціально значущі проблеми [106]. Вона є не лише формою здійснення влади, але й функціонує як засіб збалансування інтересів різних соціальних груп та забезпечення належного функціонування суспільства за допомогою правових та інституційних інструментів. У контексті внутрішньої політики особливе значення має пошук балансу між соціальними потребами суспільства та здатністю держави реагувати на них за допомогою інституційних, нормативних та практичних правил.

Політична система як цілісне утворення нерозривно пов'язана із суспільством, якому вона служить. Сьогодні вона вважається побічним продуктом сучасного демократичного розвитку, засобом організації суспільного життя та гарантією спільних інтересів. Чим цивілізованіше суспільство, тим ефективнішими є державні інституції, зокрема органи внутрішніх справ. І навпаки, встановлення принципів права необхідне в Україні для подолання історичних уламків, які досі впливають на методи формування державної політики.

Як зазначає О. В. Скрипнюк, державна політика характеризується трьома основними ознаками: а) це система дій, спрямованих на вирішення соціальних проблем та підтримку стабільності; б) вона є комплексною та має комплексний характер; в) вона реалізується через діяльність державних інституцій в інтересах усього суспільства [107].

Особливість політики внутрішніх справ полягає в тому, що вона спрямована на забезпечення безпечного соціального середовища, підтримання правопорядку, захист прав людини та розвиток прямих відносин між державою та громадськістю.

Однак, юридична наука досі не досягла єдиного підходу до розуміння найважливіших понять – «правоохоронна діяльність», «органи внутрішніх справ», «суб'єкти державної безпеки». Часте визнання цих класів законодавства призводить до правової неоднозначності, що негативно впливає на ефективність державної політики щодо внутрішніх справ [108].

Сьогодні коло учасників правозастосування розширюється, але водночас розширюється і коло суб'єктів, залучених до реалізації політики правоохоронної діяльності. Це зумовлено складністю безпекового середовища, трансформацією методів та форматів незаконної діяльності, викликами, пов'язаними з воєнним станом, а також необхідністю відповідності європейським стандартам у сфері правоохоронної діяльності. Поряд із традиційними структурами – Національною поліцією України, Службою безпеки України та прокуратурою – дедалі більшої ваги набувають нові спеціалізовані установи: Державне бюро розслідувань,

Національне антикорупційне бюро України, Бюро економічної безпеки, а також військові підрозділи, що виконують конкретні правоохоронні функції в особливих ситуаціях. Їх поява зумовлена необхідністю реагування на сучасні виклики, пов'язані з кримінологією – корупцією, організовану злочинність, фінансові зловживання, адміністративні правопорушення та воєнні злочини.

В умовах масштабної військової агресії проти України діяльність правоохоронних органів зараз більше зосереджена на забезпеченні національної безпеки, боротьбі з колабораціонізмом, розслідуванні воєнних злочинів та контролі за використанням державних коштів у секторах оборони та гуманітарної допомоги. Зокрема, антикорупційні структури відповідають за забезпечення прозорості, підзвітності та справедливості в управлінні державними ресурсами, що має велике значення як у періоди військового правління, так і під час наступної повоєнної відбудови.

Як задокументували Д. А. Чижов [109] та А. С. Діденко [110], еволюція правоохоронної діяльності в Україні характеризується переходом від карального підходу до превентивного. Сьогодні політика правоохоронної діяльності більше не обмежується виявленням злочинів та переслідуванням злочинців, вона тепер вважається динамічним інструментом, який сприяє правовій стабільності, просуває Конституцію, гарантує права та свободи людини, створює довіру до держави, підтримує громадський порядок та економічну безпеку.

Як наслідок, сучасна правоохоронна політика України спрямована не лише на боротьбу зі злочинністю, а й на створення умов для зміцнення державного суверенітету, громадського порядку та соціальної довіри, що має європейський характер.

Норми Закону України про внутрішню та зовнішню політику (2010 р.) визначають основні напрямки діяльності уряду, зокрема: зміцнення демократії, покращення здійснення правосуддя, боротьба з корупцією, дотримання закону та підвищення ефективності правоохоронних органів [58].

Конституційні закони, що визначають основи державної політики щодо внутрішніх справ, сприяють основоположним принципам – верховенству права (стаття 8), пріоритету прав і свобод людини (стаття 3), обов'язку діяти в межах своїх повноважень (стаття 19), праву на правову допомогу та судовий захист (стаття 55), а також політичному та ідеологічному плюралізму (стаття 15). Ці норми є конституційною основою для створення сучасної правової системи правоохоронної діяльності, орієнтованої на європейський стандарт права [45].

Щодо безпеки, то важливими залишаються положення Закону України «Про національну безпеку України» [111] та Стратегії національної безпеки України, які визначають такі принципи державної політики: пріоритет прав людини, верховенство права, своєчасне реагування на небезпеки, дотримання міжнародного права [79].

В результаті, політика держави у сфері внутрішніх справ вважається частиною правоохоронної діяльності держави, яка покликана забезпечити її функцію безпеки – ця функція передбачає забезпечення безпеки населення, підтримання порядку та захист конституційних прав і свобод громадян. Вона створює систему інституційної влади, яку держава може використовувати для просування своєї легітимності у суспільних відносинах. Це досягається через спеціалізовані організації та формальні правила [112].

Ця політика є багатогранною, вона охоплює не лише діяльність, пов'язану з безпекою та правоохоронною діяльністю, а й запобігання злочинності, аналіз, організацію, управління, персонал, соціальну та міжнародну складові. Вона має міждисциплінарний характер, оскільки перетинається з безпекою, правосуддям, соціальним захистом, цифровізацією, обороною та європейською інтеграцією. Її складність пояснюється необхідністю врахування інтересів численних соціальних груп, територіальних громад, державних установ та міжнародних партнерів [113].

Однією з найважливіших характеристик сучасної політики в цій сфері є зростаюча взаємодія між органами виконавчої влади, правоохоронними організаціями та інститутами громадянського суспільства. У демократії

ефективність внутрішньої політики, перш за все, впливає з прозорості дій уряду, громадського контролю, підзвітності та відкритого спілкування з громадянською. Саме активна участь суспільства та неурядових організацій у створенні політики безпеки підвищує її легітимність, підвищує довіру до державних інституцій та підвищує рівень правової поведінки [113].

Таким чином, державна політика у сфері внутрішніх справ є не лише відображенням рівня демократизації, правової культури й політичної стабільності, але й показником інституційної спроможності держави. Вона поєднує оперативну функцію – забезпечення безпеки й правопорядку – зі стратегічним завданням формування правової, соціально стабільної держави, здатної ефективно реагувати на виклики воєнного часу, впроваджувати реформи, боротися з корупцією та забезпечувати тісну взаємодію з громадянським суспільством у питаннях внутрішньої безпеки.

Висновки до розділу

У другому розділі дослідження було визначено теоретико-практичні основи вдосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності України, розкрито ключові напрями модернізації системи правоохоронних органів, проаналізовано механізми її реалізації в умовах воєнного стану, цифрової трансформації та євроінтеграційних процесів.

Встановлено, що модернізація правоохоронної системи є невід’ємною складовою загальної реформи державного управління, яка передбачає оновлення нормативно-правової бази, підвищення рівня прозорості та підзвітності, а також забезпечення дотримання європейських стандартів у сфері прав людини, справедливості та безпеки. Одним із ключових напрямів удосконалення визначено впровадження інноваційних цифрових технологій, інформаційно-аналітичних систем, а також інтеграцію штучного інтелекту у процеси запобігання та розслідування правопорушень.

Особливу увагу приділено розвитку кадрового потенціалу правоохоронних органів. Зазначено, що ефективна реалізація державної політики у цій сфері неможлива без підготовки фахівців нового покоління, здатних діяти відповідно до принципів верховенства права, прав людини та професійної етики. Важливим аспектом також є посилення співпраці між правоохоронними структурами, громадянським суспільством, міжнародними партнерами та організаціями, що сприятиме формуванню довіри суспільства до органів правопорядку.

Підкреслено, що вдосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності має спиратися на принципи демократизації, деполітизації та соціальної орієнтованості. Це передбачає створення ефективних механізмів контролю, моніторингу та оцінки результативності діяльності правоохоронних органів, що забезпечить їхню відкритість, законність і підзвітність суспільству.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що сучасна модель правоохоронної політики України повинна ґрунтуватися на стратегічному плануванні, прогнозуванні загроз, забезпеченні балансу між безпекою і правами людини, впровадженні цифрових рішень та міжнародних стандартів правозастосування. Лише комплексне вдосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності здатне забезпечити ефективне функціонування системи публічної безпеки, підвищити рівень довіри громадян до влади та зміцнити правову державу.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження теоретичних засад та практичних напрямів удосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності було отримано низку важливих наукових і практичних результатів, що відповідають поставленим завданням та формують цілісне уявлення про сучасний стан і перспективи розвитку правоохоронної політики в Україні.

Обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до вивчення правової політики, визначено її місце в системі публічного управління та встановлено специфіку формування правової політики у сфері правоохоронної діяльності.

Проаналізовано вітчизняні та міжнародні наукові концепції, що дало змогу визначити правову політику як комплексну діяльність держави, спрямовану на створення умов для ефективного функціонування правоохоронних органів, забезпечення законності та захисту прав і свобод людини.

Доведено, що нормативно-правова база України, хоча й базується на конституційних принципах верховенства права та пріоритету прав людини, потребує подальшої систематизації та оновлення з урахуванням сучасних викликів і міжнародних зобов'язань. Установлено, що сучасні підходи до концептуалізації правоохоронної політики повинні спиратися на поєднання правового, інституційного та людиноцентричного вимірів.

Досліджено напрями модернізації правоохоронної системи України, визначено ключові тенденції розвитку правової політики у сфері правоохоронної діяльності та обґрунтовано необхідність її вдосконалення в умовах воєнного стану, цифрової трансформації та євроінтеграційних процесів.

Встановлено, що серед пріоритетів реформування правоохоронної політики мають бути: цифровізація діяльності правоохоронних органів; впровадження новітніх інформаційно-аналітичних систем; розвиток кадрового потенціалу; запровадження міжнародних стандартів правозастосування; поглиблення співпраці з інституціями громадянського суспільства та міжнародними партнерами.

Доведено важливість стратегічного планування та створення ефективних механізмів координації діяльності правоохоронних структур. Обґрунтовано доцільність формування єдиного координаційного органу при РНБО для підвищення узгодженості дій правоохоронних інституцій у сфері національної безпеки.

Загалом результати дослідження свідчать, що вдосконалення правової політики у сфері правоохоронної діяльності має відбуватися комплексно, із поєднанням організаційних, нормативних, кадрових та технологічних заходів. Сучасна модель правоохоронної політики повинна враховувати динамічні зміни безпекового середовища, зростання ролі цифрових технологій, посилення вимог до захисту прав людини та забезпечення демократичного контролю.

Водночас було виявлено низку проблем: фрагментарність нормативно-правового забезпечення; нечіткість дефініцій, пов'язаних із правоохоронною діяльністю; недостатня координація між правоохоронними органами; обмежена інтеграція міжнародних стандартів; нерівномірний рівень професійної підготовки кадрів. Ці недоліки гальмують ефективність реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності.

У межах роботи запропоновано конкретні рекомендації, серед яких:

- створення єдиної систематизованої нормативно-правової бази у сфері правоохоронної діяльності;
- запровадження стратегічних планів розвитку правоохоронних органів та механізмів їх моніторингу;
- удосконалення підготовки кадрів з урахуванням цифрових компетентностей, стандартів ЄС і практики ЄСПЛ;
- посилення міжвідомчої координації та налагодження сталого міжнародного співробітництва;
- інтеграція сучасних технологій, включно зі штучним інтелектом, для підвищення ефективності профілактики й розслідування правопорушень;
- формування нової комунікаційної культури правоохоронних органів, заснованої на відкритості, прозорості та взаємодії з громадою.

Отримані результати можуть бути використані для удосконалення правотворчої діяльності, реформування правоохоронної системи України, розроблення стратегічних документів та практичних механізмів реалізації публічної політики у сфері безпеки й правопорядку, а також для подальших наукових досліджень у галузі державного управління та юридичної науки.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу комплексно осмислити сутність, сучасний стан і перспективи розвитку правової політики у сфері правоохоронної діяльності, окресливши ключові теоретичні засади, нормативно-правові орієнтири та практичні механізми її вдосконалення. Узагальнення отриманих результатів підтверджує, що ефективність правоохоронної системи безпосередньо залежить від якості державної політики, рівня її наукового обґрунтування, відповідності міжнародним стандартам та здатності оперативно реагувати на виклики сучасного безпекового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Feldman J. Le constitutionnalisme selon Benjamin Constant. *Revue française de droit constitutionnel*. 2008. P. 675-702.
2. Radbruch G. Legal philosophy. 1932. URL: <https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=j1MrEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA104&dq=law+philoso> (дата звернення: 14.11.2025).
3. Dworkin R.M. The philosophy of law. 1977. URL: <https://philpapers.org/rec/DWOTPO> (дата звернення: 14.11.2025).
4. Feinberg J. Philosophy of law. 1975. URL: <https://philpapers.org/rec/FEIPOL> (дата звернення: 14.11.2025).
5. Музика І.В. Філософія права та соціологія права: проблема співвідношення. *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III. С. 233-237.
6. Encyclopedia of Legal Philosophy and Legal Theory. 2015. URL: <https://digitalcommons.law.buffalo.edu/books/190/> (дата звернення: 14.11.2025).
7. Tebbit M. Philosophy of law: An introduction. Taylor & Francis, 2017. URL: <https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=niEIDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=law+philosophy+&ots=dwwhmmjL8i&sig=PggR9oQXb751II9RYgpzwsy2gY8> (дата звернення: 14.11.2025).
8. Козловський А.А. Філософія права як самосвідомість нації. *Проблеми філософії права*. 2003. № 1. С. 12-16.
9. Murphy J.G. Philosophy of law: An introduction to jurisprudence. Routledge. URL: <https://dokumen.pub/philosophy-of-law-an-introduction-to-jurisprudence-revised-edition-0813308488-9780813308487.html> (дата звернення: 14.11.2025).
10. Шишко В.В. Філософія права в системі юридичних наук. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. I. С. 44-47.

11. Jurisprudence: The Philosophy and Method of the Law [Rev. Ed. Reprint 2013]. URL: <https://dokumen.pub/jurisprudence-the-philosophy-and-method-of-the-law-rev-ed-reprint-2013-9780674733107.html> (дата звернення: 14.11.2025).
12. Wolfgang W. Prospects for law and economics in civil law countries: Austria. *International Review of Law and Economics*. 1991. № 11(3). P. 325-329.
13. Kubes V. Grundfragen der Philosophie des Rechts. Wien; New York: Springer, 1977.
14. Zippelius R. Gesellschaft i Recht: Grundbegriffe der Rechts und Staatssoziologie. Munchen: Beck, 1980. P. 80.
15. Harris J.W. Legal philosophies. URL: <https://archive.org/details/legalphilosophie0000harr> (дата звернення: 14.11.2025).
16. The Philosophy of Law and Legal Science. URL: https://books.google.com.ua/books?id=Y-pwDwAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 14.11.2025).
17. Железняк Н.А. Правові та організаційні форми діяльності Міністерства юстиції України у здійсненні державної правової політики: (теоретичні та практичні питання). Київ: Видавничий дім "КМ Академія", 2001. Наукові записки НаУКМА. 2001. Спеціальний випуск, Ч. 1. С. 226–232.
18. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 264 с.
19. Ващук Ю.О. Сутнісні аспекта правової політики. *Форум права*. 2014. № 1. С. 67–71.
20. Минькович-Слободяник О.В. Загальна концепція правової політики України. Держава і право: *Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 42. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. С. 90–97.

21. Железняк Н.А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. 2003. № 8. С. 9–14.
22. Бідей О.М. Ефективність правової політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 5. С. 123–125.
23. Гусарев С.Д. Про зміст категорії «правова політика держави». URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8454d532-b853-4686-bcee-830dc10b615f/content> (дата звернення: 14.11.2025).
24. Klatt M. Robert Alexy's philosophy of law as system. 2012. P. 26.
25. Макеева О.М. Доктринальна форма правової політики в умовах правової реформи. *Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції* (Київ, 26 лютого 2016 року). Тернопіль: Вектор, 2016. 384 с.
26. Селіванов В. Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту та технології). *Право України*. 2001. № 12. С. 6–14.
27. Музика Л.А. До питання визначення сутності та ознак правової політики. *Форум права*. 2016. № 1. С. 202–206.
28. Тернавська В.М. Принципи сучасної правової політики України. *Правова держава*. 2018. № 32. С. 51-56.
29. Руднєва О.М. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (Київ, 5 груд. 2012 р.). С. 6-26.
30. Alexy R. The nature of legal philosophy. *Ratio juris*. 2004. № 17. С. 156-167.
31. Минькович-Слободяник О.В. Правова політика: стратегічні пріоритети і напрями вдосконалення. Київ: Логос, 2012. 195 с.
32. Наум М.Ю. Правова політика в контексті верховенства права. *Правова політика Української держави: матер. міжнародної наук.-практ. конф., присвяченої 70-річчю Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*. Т. 1. Івано-Франківськ, 2010. С. 77–80.

33. Куціпак О.В. Правова політика як засіб організації правового життя. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 106-110.
34. D'Entrèves A.P. Natural law: an introduction to legal philosophy. URL: <https://archive.org/details/naturallawintrod00dent> (дата звернення: 14.11.2025).
35. Кравченко П. Бівалентність світоглядної природи духовності та свідомості. *Філософська думка*. 2001. № 3. С. 143–155.
36. Peczenik A. On law and reason. Vol. 379. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1989. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4020-8381-5> (дата звернення: 14.11.2025).
37. Рудеєва О.М. Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ: НІСД, 2013. 160 с.
38. Недюха М. Правова політика України: новітні виміри. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 4 (16). С. 38-45.
39. Максимов С.І. Універсальне і національне у ціннісному вимірі права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 40. С. 97-101.
40. Законотворча діяльність: Словник термінів і понять / За ред. В.М. Литвина. Київ: Парламентське вид-во, 2004. 344 с.
41. Тарахонич Т.І. Правова політика як фактор впливу на процес правового регулювання. *Альманах права*. 2016. Вип. 7. С. 241–245.
42. Декларація про державний суверенітет України: Декларація Верхов. Ради Укр. Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
43. Про проголошення незалежності України: Постанова Верхов. Ради України від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

44. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (станом на 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
45. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР (станом на 01.01.2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-вр#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
46. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI (станом на 01.09.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
47. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII (станом на 07.09.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
48. Про комітети Верховної Ради України: Постанова Верхов. Ради України від 03.09.1996 № 345/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345/96-вр#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
49. Про всеукраїнський та місцеві референдуми: Закон України від 03.07.1991 № 1286-XII (станом на 28.11.2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
50. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII (станом на 20.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
51. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21.11.2002 № 228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

52. Про Кабінет Міністрів України: Постанова Верхов. Ради України від 14.04.2016 № 1093-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1093-19#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
53. Харченко Н. Стратегічні нормативні акти. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 242–246.
54. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року "Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України": Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
55. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI (станом на 30.08.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
56. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
57. Теленик С. Щорічні звернення Президента України в системі стратегічних правових актів. № 4. С. 55-61.
58. Гаряча Ю.П. Адаптація законодавства України до надбань спільноти (acquis communautaire) як складник правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ: НІСД, 2013. С. 100–103.
59. Гусаров С.М. Правозастосовна діяльність в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 416 с.
60. Slovo і Dilo. В «Чесно» підраховали кількість законів із позитивними юридичними висновками. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/02/17/novyna/polityka/chesno-pidraxuvaly->

- [kilkist-zakoniv-pozytyvnymy-yurydychnymy-vysnovkamy](#) (дата звернення: 14.11.2025).
61. Петришин О.В. Основні напрями формування і розвитку правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матер. наук.-практ. конф.* (Київ, 5 груд. 2012 р.). С. 28-31.
 62. Беседіна Н.І. Нормотворча функція держави як складова правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (Київ, 5 груд. 2012 р.) / За ред. О.М. Руднєвої. Київ: НІСД, 2013. С. 104-106.
 63. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Каб. Міністрів України від 02.07.2014 № 228 (станом на 03.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
 64. Про схвалення Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 11.11.2016 № 905-р (станом на 26.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2016-п#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
 65. Про проект Закону України про закони та законодавчу діяльність в Україні: Постанова Верхов. Ради України від 19.11.1997 № 643/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643/97-вр#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
 66. Про законопроекти про нормативно-правові акти: Постанова Верхов. Ради України від 20.05.2011 № 3428-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-17#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
 67. Ігор Коліушко, голова правління Центру політико-правових реформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3181955-igor-koliusko-golova-pravlinna-centru-politikopravovih-reform.html> (дата звернення: 14.11.2025).

68. Селіванов В. Державну політику України – на правові і наукові засади. *Право України*. 2002. № 12. С. 15–23.
69. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні: монографія. Київ: Основи, 2002. 750 с.
70. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. *Віче*. 2011. № 10. С. 23–25.
71. Скрипнюк О. Сучасна державна політика України: основні концептуальні підходи до визначення змісту поняття. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4 (39). С. 3–12.
72. Коршунова Н.В. Конституційно-правові засади державної політики України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 144–154.
73. Кучук А.М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 22 с.
74. Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2002. 32 с.
75. Ведерніков Ю.А., Кучук А.М. Правоохоронна діяльність в Україні: теоретико-правовий аспект. К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2011. 576 с.
76. Тюріна О.В. Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика). Київ, 2006. 108 с.
77. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV (станом на 08.07.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
78. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 (станом на 07.01.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

79. Кресіна І.О. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: монографія. Київ, 2016. 304 с.
80. В Україні зменшилася кількість злочинів у порівнянні з минулим роком – MBC. ZMINA. URL: <https://zmina.info/news/v-ukrayini-zmenshylasya-kilkist-zlochyniv-u-porivnyanni-z-mynulym-rokom-naczpolicziya/> (дата звернення: 14.11.2025).
81. Чи втратило домашнє насильство свою актуальність в умовах воєнного стану? Юридична Газета. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-vtratile-domashne-nasilstvo-svoyu-aktualnist-v-umovah-voennogo-stanu-.html> (дата звернення: 14.11.2025).
82. Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.06.2023 № 496-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2023-p#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
83. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (станом на 12.09.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
84. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII (станом на 09.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
85. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII (станом на 20.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
86. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 № 1835-III (станом на 15.03.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

87. Сердюк Л.М., Махтура К.С. Європейські стандарти діяльності правоохоронних органів у галузі захисту права на свободу й особисту недоторканність людини. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпро, 17 листопада 2017 р.). Дніпро: ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. С. 205–210.
88. Шай Р.А. Перспективи модернізації правоохоронних органів в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 2017. № 861. С. 219–224.
89. The Integration of Artificial Intelligence into Smart Policing Systems: Applications and Risk Governance. URL: <https://ojs.apspublisher.com/index.php/amit/article/view/486/411> (дата звернення: 14.11.2025).
90. Borum R. Scientific and Technological Advances in Law Enforcement Intelligence Analysis. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-41287-6_6 (дата звернення: 14.11.2025).
91. Four Fundamental Principles to Enhance Police Performance and Community Safety. URL: <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/281306> (дата звернення: 14.11.2025).
92. E-court: A digital disruption in law enforcement and its impact on judicial efficiency in Indonesia. URL: <https://journal-iaasssf.com/index.php/EAEBJOL/article/view/1404> (дата звернення: 14.11.2025).
93. Braga A.A., Chalfin A., MacDonald J.M. Міста та поліцейська діяльність для запобігання злочинності: переорієнтація порядку денного для максимізації переваг та мінімізації ненавмисної шкоди. *Літопис Американської академії політичних та соціальних наук.* 2024. № 713(1). С. 8-30.
94. Muir R. Новий спосіб захисту: аргументи на користь перепроєктування наших поліцейських та громадських інституцій безпеки. *The Political Quarterly.* 2024. № 95(3). С. 423–432.

95. Challenging the Boundaries of Urban Security: AIP, Ethical Governance, and the Future of Smart Cities. URL: <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/384046> (дата звернення: 14.11.2025).
96. Коросташова І.М. Судові та правоохоронні органи України (питання класифікації). *Правова позиція*. 2021. № 3 (32). С. 47-52.
97. Кисільова К. Організаційно-правова основа діяльності Ради національної безпеки і оборони України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу* (Харків, 27.10.2017 р.). Харків, 2017. С. 97-100.
98. Криштанович М. До питання про завдання і напрями сучасного реформування органів внутрішніх справ України. *Збірник наукових праць «Ефективність державного управління»*. 2015. Вип. 42. С. 162–168.
99. Ткаля О.В. Адміністративно-правовий вплив на неправомірну поведінку: теоретичний аспект. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 425–450.
100. Гончарук В.В. Презумпція правоти поліцейського вимога часу чи примха влади. Харків: *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. 2016. С. 118–121.
101. Деканоїдзе Х., Хелашвілі М. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ. Київ, 2018. 164 с.
102. Загуменна Ю.О. Підготовка персоналу сектору безпеки і оборони як основа забезпечення національної безпеки України. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: збірник наукових праць*. Харків: ХНУВС, 2022. 440 с.
103. Барко В.В., Барко В.І., Остапович В.П. Готовність керівників поліцейських підрозділів до підтримання психологічного здоров'я персоналу. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: збірник наукових праць*. Харків: ХНУВС, 2022. 440 с.
104. Selivanov A.O. From the legal to the constitutional state: the path of theory and practice of evolutionary changes. *Almanac of Law*. 2012. № 3. С. 19-21.

105. Pendiura M.M., Petrovskyi A.V., Tykhomyrov D.O., Starytska O.O., Kryshevych O.V. State policy in the sphere of national security: legal aspect. Kyiv: 7BC, 2025. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/37021> (дата звернення: 14.11.2025).
106. Skrypniuk O. Legal acts of the Constitutional Court of Ukraine as sources of modern constitutional law of Ukraine. *Law of Ukraine*. 2012. № 3-4. С. 404-410.
107. Korshunova N.V. Constitutional and legal principles of state policy of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*. 2017. № 3. С. 144-154.
108. Державна політика забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах цифровізації. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/c85342ee-049a-4fd4-a53e-0ddbf3e98138> (дата звернення: 14.11.2025).
109. About | HeinOnline. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/lwsfkhv2020&div=11&id=&page=> (дата звернення: 14.11.2025).
110. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII (станом на 05.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 14.11.2025).
111. Siryi Yu.M. The Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the system of central executive bodies. Scientific notes of the V.I. Vernadsky Tavrichesky National University. Series "Public Management and Administration". 2024. № 35(74), 3. С. 65-69.
112. Prymakov K. Analysis of the current state and trends in the development of regulatory and legal regulation of state policy in the field of national security. *Scientific Bulletin of the Dnipro State University of Internal Affairs*. 2024. № 3. С. 104-109.
113. Leveraging Databases for Effective Policing: A Strategic Approach to Modern Law Enforcement - IJFMR. *IJFMR - A Journal Following UGC Guidelines - Refereed Journal - Peer Reviewed Journal - International Journal For*

Multidisciplinary Research. URL: <https://www.ijfmr.com/research-paper.php?id=31880> (date of access: 14.11.2025).